

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Kadi Kaar

**PÄRNUMAA ERIVAJADUSTEGA LASTE
PEREDELE PAKUTAVAD
SOTSIAALTOETUSED JA –TEENUSED NING
SIHTGRUPI RAHULOLU NENDEGA KOLME
ASUTUSE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: MA Anu Aunapuu
Kaasjuhendaja: praktikakorralduse spetsialist Liina Käär

Pärnu 2014

SISUKORD

Sissejuhatus	4
I Erivajadustega laste sotsiaalhoolekanne Eestis	6
1.1. Erivajaduse mõiste ja sagedamini esinevad tüübid	6
1.2. Erivajadusega lapsi puudutav seadusandlus ja ühiskonna teavitamine erivajadusega kaasnevast	10
1.3. Erivajadustega laste sotsiaalhoolekanne Eestis.....	15
1.4. Pärnu linna ja maakonna erivajadustega laste ja perede sotsiaaltoetused ja – teenused.....	19
II Uurimus Pärnumaa erivajadustega laste peredele pakutavate sotsiaaltoetuste ja – teenuste kohta ning sihtgrupi rahulolu nendega kolme asutuse näitel	26
2.1. Uurimuse eesmärk ning uurimisküsimused	26
2.2. Uurimuse meetod ja valim	27
2.3. Uurimistulemuste analüüs	28
2.3.1. Respondentide laste arv ning nende erivajadused.....	28
2.3.2. Perede toimetulek.....	30
2.3.3. Infomatsiooni kättesaadavus ja rahulolu sellega.....	31
2.3.4. Rahulolu kohaliku omavalitsuse poolt pakutavate sotsiaaltoetuste ja –teenustega	34
2.3.5. Spetsialistide hinnang hetkeolukorrale	39
2.4. Järeldused ja ettepanekud.....	43
Kokkuvõte	48
Viidatud allikad	50
Lisa 1. Ankeedi küsimused	55
Lisa 2. Intervjuu küsimused	58
Summary	59

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

.....

(kaasjuhendaja allkiri)

.....

Kaitsmisele lubatud “...“ a.

TÜ Pärnu kolledži osakonna juhataja

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandus allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Kadi Kaar

SISSEJUHATUS

Erivajadustega lapsed ja nende pered on osa Eesti ühiskonnast ning nende heaolu sõltub otseselt kohalike omavalitsuste ning riigi poolt pakutavatest toetustest ja teenustest. Erivajadus ning sellega kaasnev on aktuaalne nii peredele, kus kasvab või elab erivajadusega pereliige, kogukondadele, kus pakutakse toetuseid ja teenuseid erivajadustega inimestele kui ühiskonnale tervikuna, sest hoolt tuleb kanda kõigi selle liikmete eest. Erivajadus on aktuaalne ka laiemal tasandil ning seda kajastab Euroopa Parlamendi kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjadekomisjoni taotlusel läbiviidud uuring 2013. aastal ning selle põhjal koostatud aruanne „Puuetega lapsi käsitlev liikmesriikide poliitika”. Aruanne koostati mõistmaks probleeme, mis tulenevad seaduste rakendamisest ning teisalt loodetakse selle uurimuse tulemusena parandada erivajadustega laste hetkeolukorda Eestis ja teistes Euroopa Liidu liikmesriikides.

Käesoleva diplomitöö eesmärgiks on saada ülevaade Pärnu linna ja maakonna erivajadustega laste vanemate rahulolust neile pakutavate toetuste ja teenustega ning selgitada välja milliste aspektidega ollakse rahul ja milles märgatakse puudusi.

Töö eesmärgi täitmiseks on sõnastas diplomand järgmised uurimisküsimused:

- selgitada välja kuivõrd rahul on Pärnu linna ja Pärnumaa erivajadustega laste vanemad neile pakutavate toetuste ja teenustega;
- uurida vanematelt millist abistamissüsteemi Pärnu linna ja Pärnumaa erivajadustega laste vanemad soovivad;
- kirjeldada läbi spetsialistide pilgu teenuseid saavate erivajadustega laste igapäeva elu;
- uurida seda, kas vanemad oleksid huvitatud kursusest, mis viiks neid oma lapse erivajadusega paremini kurssi.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis on omakorda jagatud alapeatükkideks. Esimeses peatükis antakse ülevaade mõistest erivajadus ning keskendutakse seadusjärgselt erivajadusega lastele pakutavatele teenustele ja toetustele.

Teises peatükis tutvustatakse uurimuse eesmärki ning uurimusküsimusi. Antakse ülevaade uurimuse läbiviimisest ja valimist. Andmekogumismeetodite ja analüüsi osas annab autor ülevaate sellest, kuidas kogumine õnnestus ning toob välja analüüsitava. Tulemuste ja järelduste alapeatükis toob autor välja uurimusest selgunud probleemid ning pakub neile küsitluse põhjal lahendusi. Tööga soovitakse saada ülevaade sellest, milline on Pärnu erivajadustega laste perede toimetulek hetkel, milliseid sotsiaaltoetusi ja –teenuseid neile pakutakse ja milline on nende rahulolu.

I ERIVAJADUSTEGA LASTE SOTSIAALHOOLEKANNE EESTIS

1.1. Erivajaduse mõiste ja sagedamini esinevad tüübid

Erivajadusega inimesed on osa meie ühiskonnast. Sageli defineeritakse erivajadustega inimest kui isikut, kes erineb keskmisest oma vaimsete võimete, sensomotoorsete võimete, kommunikatsioonivõimete, käitumise ja emotsionaalse arengu või füüsiliste oskuste poolest nii, et vajab tegevuste ja õppeprotsessi sealhulgas ka kehalise tegevuse kohandamist (Erivajadus ja sellega seotud mõisted 2014). Sellist definitsiooni mõistele erivajadus kasutatakse ka selle töö kontekstis ning kasutatakse seda sünonüümina mõistele puue. Puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel (Puuetega inimeste toetused 2014). Erivajadusega lastele antava abi ulatus ja eripära varieeruvad sõltuvalt erivajaduse raskusest. Pimedate, kurtide, ajuhalvatuse, raske vaimse alaarengu või vaimsete hälvetega laste kasvatamine toimub eriasutustes, kus eriettevalmistusega personal õpetab ja kasvatab neid ning tagab neile vajaliku meditsiinihoolduse. Tänapäeval süveneb üha enam kaasava hariduse tendents, erivajadusega lapsi püütakse maksimaalselt sobitada tavalasteasutustesse. Ühelt poolt saavad nad niiviisi võimaluste piires osa tavaelust, teiselt poolt annab selline sobitus tervetele lastele kogemusi suhtlemiseks erivajadustega kaaslastega. (Veisson 2008: 5)

Kõik erivajadusega lapsed on võimelised arenema. Selles aitab neid eripedagoogika. Eripedagoogika üks eesmärgi on luua positiivne diferentseeriv käsitlusviis, mis võimaldab arendada erivajadustega laste psüühikat ja isiksust tervikuna. Seega on kõik puudega lapsed arendatavad ning nende areng kulgeb nagu kõigil teistel lastel, ainult et

erinevas tempos ja erineval viisil. Vajalik on lapse iseärasust jälgiv individuaalne arengukava. Selleks on vaja määrata lapse arengutase ning lähima arengu tsooni kuuluvad kognitiivse, motoorse, sotsiaalse ning kõne arendamise ülesanded (Veisson 2008: 6). Erivajaduse raskusest olenevalt kohandatakse lastele iseseisvad õppekavad. Igal õppe- ja arengukaval on oma eesmärk lapse arendamisel.

Erivajadusi on väga erinevaid. Erivajadus võib olla nii vaimne, mis väljendub käitumises, kui füüsiline ning väljenduda inimese võimetuses kasutada mingeid lihasgruppe. Kuid see võib esineda ka koos, mil seda loetakse liitpuudeks. Vaimne ja füüsiline puue esinevad erivajadustega inimestel üsna tihti koos. Kõige sagedamini esineb lastel vaimset alaarengut. Vaimne alaareng on psüühika arengu mahajäämus, millele on iseloomulik teatud arenguperioodil omandatud oskuste ja intellekti madalam tase, mis avaldub tunnetuses, kõnes ja sotsiaalsetes võimetes. Vaimse alaarenguga võib kaasneda mõni muu vaimu- või kehapuue. Neil lastel on nõrgenenud sotsiaalse kohanemise võime. Kerge vaimse mahajäämusega lastel ei pruugi see soodsas ja toetavas sotsiaalses keskkonnas olla silmatorkav. Vaimsel alaarengul eristatakse 4 astet:

- kerge vaimne alaareng (IQ 50-69). Lapsed omandavad kõne mõningase hilinemisega. Enamik neist saavutab täieliku iseseisvuse eneseteenindamisel, samuti praktilised oskused, kuid tavalisest tunduvalt aeglasemalt. Vaimsete võimete, käitumise ning tunde-ja tahteelu iseärasuste poolest on vaimse alaarenguga lapsed väga erinevad. Ühed on väheaktiivsed, loiud, aeglased halva kordinatsiooniga, puuduliku peenmotoorika ja takerduvate liigutustega, ei suuda järgmisele tegevusele ümberlülituda. Mängudest langevad nad kiiresti välja, sest ei taipa mängu süžeed ega suuda teiste mängijatega ühtlast tempot hoida. Nad vajavad tegevustes pidevat individuaalset abi, näitlikustamist, osade kaupa ja aeglast seletamist, tähelepanu aktiveerimist. Teised lapsed on rahutud, puudub huvi tegevuse vastu. Meeleolu on neil pisut kõrgenenud, nad räägivad palju kuid jutul puudub mõte või pole see käsiloleva tegevusega seotud. Nad tüdinevad ja väsivad kiiresti, mistõttu nende erutus kasvab. Ülesannete täitmisest nad ei keeldu, kuid on tähelepanematud, impulsiivsed, järelemõtlematud;

- mõõdukas vaimne alaareng (IQ 35-49). Sellesse kategooriasse kuuluvad lapsed, kelle mõistus ja kõne arenevad aeglaselt ning saavutused on piiratud. Ka nende eneseteenindamise oskused ja motoorsed võimed on arengus maha jäänud ning mõned neist vajavad isiklikku abistajat. Osa lapsi ei õpi kunagi ladusalt kõnelema, kuid nad võivad aru saada lihtsamatest korraldustest ja õppida kasutama viipeid, piktogramme või muid märke, kompenseerimaks mõnel määral oma kõne puudulikkust;
- raske vaimne alaareng (IQ 20-34). Selle kategooria lastel on psüühika areng harilikult tunduvalt madalama tasemega, millest tulenevalt kõne kas puudub või on väga algeline. Enamikul neist on motoorika kas oluliselt häiritud või kaasneb puudeid, mis viitavad kesknärvisüsteemi olulisele kahjustusele või arengu hälbele;
- sügav vaimne alaareng (IQ alla 20). Neil on oluliselt piiratud võime aru saada nõudmistest või korraldustest ja neid täita. Enamik neist lastest ei suuda liikuda ega kontrollida oma põie ja pärasoole talitust. Nad on võimelised ainult väga algelistes vormides mitteverbaalseks suhtlemiseks, suudavad vähesel määral või ei suuda üldse hoolitseda oma põhivajaduste eest ning vajavad pidevat abi ja hooldust.

Lisaks vaimse alaarengu neljale tasemele on laialt levinud ka muid arenguhäireid, mis mõjutavad lapse käitumist ja õppimisvõimet. Kõigi nende häirete puhul on areng väga erinev ning oleneb suuresti sellest kuidas last arendatakse ning milline on teda ümbritsev keskkond. (Ylinen 1977)

Esimene neist on **Downi sündroom**. Downi sündroomi tekkepõhjuseks on 21. Kromosoomi trisoomia ehk kolmekordsus. Kromosoomide arvu ja struktuuri peamisteks põhjusteks on vanemate sugurakkudes tekkinud viga. Selle geneetilise defekti esinemissagedus tõuseb pärast 35. eluaastat, kuid üha sagedamini ka noorematel naistel. Defekti saab tuvastada kromosoomiuuringuga 16. rasedusnädalal. Downi sündroomi iseloomustavad lai lame nägu, viltuse lõikega hambad, kolmas silmalaug, lühike nina, suur lõhedega keel, hammaste anomaaliad, ahvivagu peopesas, loode arengu anomaalia.

Samuti esineb neil lastel nõrk lihastoonus, nende liigutused on aeglased, liigesed üliliikuvad, võib koguni esineda põlve- ja puusaliigese nihetust, sageli esineb ka südamerikkeid. Lisaks nendele eripäradele on neil veel palju muid soodumusi haiguste tekkeks. Kõige tõsisemaks puudeks on neil aga vaimne alaareng, mille raskus varieerub. Downi sündroomiga lapsed on õpetatavad kuid neil on arengupiirangud. Nad jõuavad arengus parimal juhul tavaliselt algklasside tasemele, mõtlemine jääb konkreetse mõtlemise piiresse. Võivad omandada elementaarse kirjaoskuse, tähtede tundmise ja vähesel määral lugeda lihtsamat teksti. Raskusi on loetust arusaamisega. Mõnevõrra suudavad nad teha ka lihtsamaid aritmeetilisi tehteid. Sotsiaalses arengus on nad küllaltki edukad ja suudavad olla meeldivad suhtluspartnerid. (*Ibid.*: 9)

Teine sagedasti esinev arenguhäire on **autism**. Autismi iseloomustab võimetus mõista sotsiaalseid suhtlemissignaale, ja situatsioonile sobimatu käitumine ning empaatiavõime puudumine. Need lapsed on stereotüüpse käitumisega ja rutiinilembelised. Autistidele on vaja kindlat päevakava. Samuti on neil lastel kindlad toidueelistused. Iseloomulik on kõne hiline areng või siis normaalse või normist varasema arengu puhul hakkavad nad varakult lugema. Autistlike laste keelekasutus on sageli korrektne. Kuid arusaamine keelest on puudulik, eriti raske on mõista ülekantud tähendusi ja irooniat. Sageli kasutavad nad ehholaaliat ehk kajakõnet. Samuti on neil probleeme mitteverbaalses suhtlemises. Puuduvad žestid ja miimika, kehakeel on kohmakas, iseloomulikud näoilmed ja iseäralik pilt. Veel võib esineda motoorset kohmakust, negativismi, agressiivsust ja tajuhäireid. Oluline on õige diagnoos ja varajane sekkumine. Õpetamise aluseks on autistliku lapse tugevate ja nõrkade külgede tundmaõppimine ning sellele vastava individuaalse arenguplaani koostamine, mis sisaldab konkreetse lapse kognitiivsetest võimetest lähtuvalt arenguprogrammi, samuti sotsiaalsete oskuste ja käitumismallide ning igapäevaoskuste treeningut. Autismist ei paraneta. Pooled jäävad endassesulgunuiks ning peavad suhtlust ebameeldivaks. Eemaletõmbununa võivad nad realiseerida oma eriaandeid. Autist võib olla mõnel alal väga edukas. (*Ibid.*: 10)

Kolmas sagedasti esinev arenguhäire on tingitud füsioloogilisest veast ajus. **Ajuhalvatusega** laps on selgelt häirunud liigutustega peaaegu puuduliku arengu

tagajärjel. Kahjustus on tekkinud looteas, sündimisel või varajases lapsepõlves. Kahjustuse koht ajus määrab liikumisinvalidiidsuses laadi. Ajuhalvatusega lapsed on:

- Spastikud (ühe kehapoole spastiline halvatus, üla- või alajäsemete või kõigi jäsemete halvatus);
- Vastutahtelise liigutustega, sõrmede ja varvaste tõmblustega lapsed;
- Tasakaaluhäirete, liigutuste halva valitsemise ehk liigutuste kooskõlastamatusega lapsed.

Ajuhalvatusega lastel on sageli nõrgenenud kompimisaisting, nägemishäired, epilepsia (30% juhtudest), kõnepuuded. Ajuhalvatusega lapsed arenevad motoorselt tunduvalt aeglasemalt. Neil on raskusi tahtlike liigutuste sooritamise, lihastoonus ja tundlikkus on tugevasti häiritud. Eriti suuri kõrvalekaldeid on neil peenmotoorika ja kõne arengus. (Ylinen 1977: 11)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et erivajadusi on väga erinevaid ja erineva raskusastmega, millest igaüks esitab erinevaid nõudmisi erivajadusega lapse eest hoolitsemisel ja nende arendamisel.

1.2. Erivajadusega lapsi puudutav seadusandlus ja ühiskonna teavitamine erivajadusega kaasnevast

Erivajadusega lapsed ning neid puudutav seadusandlus on Eestis üsna algusjärgus. Seda just sellepärast, et erivajadusega lapsed on harva riiklike tegevuskavade, seadusandluse või uuringute keskseks osaks. Tavaliselt reguleerivad nende elu kas lapsi või erivajadusega inimesi puudutavad seadused. Hetkel Eestis kehtivad riiklikud tegevuskavad keskenduvad juurdepääsu probleemidele, vaimupuudega laste olukorrale ning teadlikkuse tõstmisele seoses erivajadustega lastele pakutavate teenustega ning probleemidele, millega nad peavad igapäevaelus kokku puuduma. (Country... 2013: 6).

Eesti valitsuse poliitika laste suhtes, seal hulgas ka erivajadustega laste suhtes, põhineb ÜRO laste õiguste konventsioonil, mis ratifitseeriti 1991. aastal. Puuetega Inimeste Õiguste konventsioon ratifitseeriti Eestis 2012. aastal (*Ibid.*: 7). Põhielemendid, mis

tulenevad ÜRO Puuetega Inimeste Õiguste konventsioonist ning ÜRO Laste Õiguste konventsioonist ja mis puudutavad erivajadusega lapsi on:

- kohustus toimida lapse parimates huvides;
- õigus mittediskrimineerimisele;
- lapse arenevate võimetega arvestamine;
- õigus osaleda / avaldada arvamust;
- õigus mitte kannatada vägivalla all;
- õigus perekonnavalule;
- õigus abile;
- õigus haridusele, sealhulgas kaasavale haridusele. (Country... 2013: 7)

Arvestades seda, et Eesti on Euroopa Liidu liikmesriik ning ka ÜRO liige, kehtivad Eestis Euroopa ja ÜRO-ga sarnased põhimõtted. Kuna Eesti on ratifitseerinud ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsiooni ning ÜRO Laste Õiguste Konventsiooni, omab Eesti nagu ka teised liikmesriigid kohustust võtta kasutusele meetmeid, et kindlustada õigusi, mis on igal puudega lapsel või inimesel nende pädevuse raames. Lisaks sellele, erivajadustega laste kaitsesse tuleks kaasata kõik poliitikad ja programmid, mis puudutavad seda teemat ja tehtavaid otsuseid. Eesti õigusaktid on suures osas vastavuses laste õiguste- ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. Probleemid tulenevad igapäevasest siseriiklike õigusaktide rakendamisest ja piiratud või ebatõhusast rahaliste vahendite kasutamisest. Peamised probleemid õiguslikku raamistiku rakendamise puudutavad sotsiaal- ja tervishoiu teenuseid. (*Ibid.*: 8)

Seadusandluse suureks probleemiks Eestis pole mitte teenuste ja toetuste puudumine, vaid see, et nad oleksid ka inimestele, kellel on selleks seaduspärane õigus ka kättesaadavad. Kohalike omavalitsuste süsteem on korraldatud nii, et iga omavalitsus

vastutab oma elanikkonna eest ise. Paraku on meie maakondade omavalitsused väga erineva tulubaasi, võimaluste ja rahva hulgaga. Sellest sõltuvalt varieerub ka teenuste osutamise võimalus. Kõigile erivajadusega lastele peab olema võimaldatud kaasav haridus nende kodukohale lähedal asuvas asutuses. Selleks on loodud koolidesse eraldi klasse, kuid igas omavalitsuses neid siiski pole (Puudega... 2009: 52). Lisaks sellele toodi Puuetega laste perede toimetuleku ja vajaduste uuringus puuetega laste vanemate poolt välja järgmised probleemid:

- teenust pakutakse neist liiga kaugel (54% kõikidest puudega laste vanematest);
- teenuse saamine on seotud keerulise asjaajamisega (62% kõikidest puudega laste vanematest);
- teenuse kättesaamiseks on pikk järjekord (57% kõikidest puudega laste vanematest);
- puudega lapse vanemad ei ole teadlikud pakutavatest teenustest (50% kõikidest puudega laste vanematest) või ei ole teadlikud õigusest teenust saada (48% kõikidest puudega laste vanematest). (Puudega... 2009: 6)

Siseministerium on uurinud, kuidas eelnimetatud probleeme seoses väikeste omavalitsustega parandada. Jõuti selgusele, et mittetulunduslike organisatsioonide avalike teenuste pakkumine on väga hea lahendus olukorras kui kohalikul omavalitsusel puuduvad võimalused aga teenust oleks siiski vaja. See on eriti oluline kui teenus puudutab erivajadusega lapsi kuna nende perede jaoks on väga tähtis, et subsidiaarsuse põhimõtet kasutataks võimalikult efektiivselt, et lastel oleks võimalik kasvada, käia koolis ning saada teenuseid oma perele ja kodule võimalikult lähedal olles. Seevastu on eelmainitud uurimuses tähendatud proteksionistlike hoiakuid kohalike omavalitsuste kohustuste delegerimise suhtes. See ilmneb väiksemate kohalike omavalitsuste seas kes soovivad avalike teenuste pakumise lepingut teha vaid oma valla partneritega, seega jätavad nad kõrvale naaberomavalitsustes töötavad organisatsioonid või oma

piirkonnas tegutsevad mittetulundusühingud. Kuna enamikel sellelaadsetel omavalitsustel puudub võimalus pakkuda kõiki vajalikke teenuseid, on neil lihtsam nad mitte seda teenust lepinguga sisse osta ja loobuda nad osade teenuste pakkumisest selle asemel, et teha leping väljaspool nende omavalitsust tegutseva organisatsiooniga. (Kohaliku... 2009: 121)

Erivajadustega inimestel on ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaselt õigus osalemisele ja kaasatusele. Mõisted nagu täielik ja tõhus osalemine ja kaasatus ühiskonnas tähendavad, et ühiskond on nii avalikus sektoris kui erasektoris ülesehitatud selliselt, et võimaldada kõigil inimestel täielikult selles osaleda. See tähendab, et puuetega inimesi tunnustatakse ja hinnatakse võrdsete osalejatena. Nende vajadusi mõistetakse ühiskonna ja majanduse pärisosana, mitte ei käsitleta „erilisena“ (ÜRO...2014). Selleks, et erivajadusega noored tunneksid end ühiskonda täielikult kaasatuna oleks neile vaja peale kooli läbimist kindlustada ka töökoht. See on üks väga oluline murepunkt erivajadusega inimeste elus. Seda fakti toetab Eesti erivajadusega inimeste madal tööhõive määr, 2013. aastal oli töökoht vaid 22,5% kõigist puuetega inimestest (Puuetega...2013: 1). Erivajadusega inimeste töötust ja vähest aktiivsust põhjustavad erinevad aspektid:

- puuduvad piisavad transpordivahendid;
- piiratud võimalused formaalse hariduse omandamiseks ja täienduskoolituste saamiseks;
- tööandjate vähene huvi puuetega inimeste palkamisel;
- vähe paindlikke töövorme, osalist tööaega ei aksepteerita.

Puuetega inimeste töötuse probleemi on Eestis üsna palju arutatud. Aruteludest on selgunud, et inimesed pole harjunud sellega, et puudega inimesed on osa nende elust ja ümbrusest, samuti on palju puuet puudutavaid eelarvamusi. See aga omakorda mõjutab puudega inimeste enesehinnangut ning nende toimetulekut ühiskonnas ja nende lähedaste heaolutunnet. (Care...2008: 12)

Eesti riigis oli statistikaameti andmetel 2012. aastal 133 847 puudega inimest (Oviir...2014). Hoolimata sellest, et meie rahvaarvu arvestades on need numbrid on

üsna suured ei ole erivajadusega inimesed pole meie ühiskonnas nähtavad. Selleks, et olukord muutuks ning poleks diskrimineerimist ega sallimatust, on loodud erinevaid kampaaniaid ning üritusi. Projekt „Erinevus rikastab“ on TTÜ õiguse instituudi ning Eesti Inimõiguste Keskuse poolt läbiviidav seitse aastat kestav projekt, mille eesmärk on suurendada Eesti ühiskonna teadlikkust võrdsest kohtlemisest ning võidelda sallimatuse vastu. 2011. aastal keskendus projekt homofobia vastu võitlemisele ning puuetega inimeste sotsiaalse staatuse edendamisele. Selle raames viidi läbi konverentse ning jagati õppematerjale, mis puudutavad erivajadust ja diskrimineerimist (Erinevus rikastab 2014). Lisaks projektile „Erinevus rikastab“ leidis 2013. aastal aset MTÜ Abikäsi eestvedamisel algatatud kampaania „Töötame koos“, millega juhitakse tähelepanu erivajadustega inimeste tööhoivetele. Selle raames paigutati üle Eesti temaatilisi postreid ning reklaamiti toimuvat televisioonis. (Kampaania...2013)

2013. aastal kirjutasid Eesti Invaspordi Liidu president Siiri Oviir ja Eesti Invaspordi Liidu peasekretär Signe Falkenberg Eesti maakonnalehtedele artikli, milles tervitasid algatusi, mis pööravad senisest enam tähelepanu puudega inimeste ligipääsetavuse probleemidele. Üheks selliseks algatuseks oli koguperefestival „Puude taga on inimene“, mis toimus 7-8.juuni Tallinna lauluväljakul. See oli esimene suur festival, mis oli pühendatud otseselt puudega inimeste ühiskonda integreerimisele. Festivali kaks päeva sisaldasid väga palju erinevaid tegevusi, kõikide tegevusteni oli võimalik pääseda ratastooliga ning harrastati ka ratastooli korvpalli, jalaga maalimist ning pimekabet ning pimemalet. Osa said võtta kõik ühiskonna liikmed, olenemata nende eripäradest. (Puude taga on inimene 2013)

Lisaks üritustele ja kampaaniatele tõstavad inimeste teadlikkust erivajadusest ajakirjad ning meedia. Üheks taoliseks ajakirjaks on ajakiri „Puutepunktid“. Selle ajakirja sihtgrupiks on erivajadusega inimesed ja nende pereliikmed, spetsialistid, kes puudega inimeste ja nende lähedastega töötavad ning ametnikud, kellest sõltuvad seadused, strateegiad ja poliitikad. Ajakirja antakse välja kord kuus ning seal kirjeldatakse igasuguseid erivajadusega seotud probleeme ning jagatakse infot selle sihtgrupi kohta (Puutepunkt 2014). Samuti näidatakse Eesti Televisioonis samanimelist saadet, kus

kajastatakse teemasid, mis puututavad erivajadustega inimeste igapäevaelu ning probleeme.

Lisaks eelmainitutele tõstavad ühiskonna teadlikkust erivajadusest ning aitavad neil paremini ühiskonda integreeruda erinevad organisatsioonid. Rahvusassamblee poolt on Eestis erivajadustega inimeste huve esindavaks organisatsiooniks Puuetega Inimeste Koda, mille liikmeks on 31 ühingut ja 16 kohalikku koda. Teisteks olulisteks organisatsioonideks võib lugeda Eestimaa Liikumispuuetega Inimeste Liitu, Eesti Pimedate Liitu, Eesti Kurtide Liitu ning Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliit. Aastal 2003 moodustasid need neli organisatsiooni koos Eesti Puuetega Inimeste Kojaga foorumi, mis on organisatsioon, mis teeb koostööd Sotsiaalministeeriumiga ja koordineerib puuetega inimeste probleeme. (Disabled people's organisations 2014)

1.3. Erivajadustega laste sotsiaalhoolekanne Eestis

Põhiseaduse järgi on Eesti kodanikul õigus riigi abile vanaduse, töövõimetuse, toitjakaotuse ja puuduse korral. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja kodakondsuseta isikul. Lasterikkad pered ja puuetega inimesed on riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all. (Põhiseadus...1992). Eesti riik on mures puuetega inimeste arvu iga-aastase tõusmise pärast. Piiratud sihtrühmas mille hulka kuuluvad inimesed vanusegrupis 16-64 oli puudega inimeste arv 2008. aastal võrreldes 2009. aastaga 15 200 inimese võrra väiksem. Ühest küljest saab seda põhjendada sellega, et meie ühiskond vananeb, kuid üleüldiselt võib see viidata ka rahvastiku kehvale tervislikule seisundile (A review...2009: 4). Kõik need inividid on osa meie ühiskonnast ning vajavad sotsiaalseid hüvesid.

Sotsiaalhoolekanne kannab vastutust kõigi Eesti Vabariigi territooriumil õiguslikult elavate inimeste eest. Sotsiaalhoolekandel on oluline roll puuetega laste heaolu tagamisel ning Eestis kasutatakse sotsiaalkaitse menetlustes juhtumipõhist lähenemisviisi. Sotsiaalhoolekanne on koordineeritud protsess, mis põhineb isikute erivajadustel, millega tagatakse kõigile abivajajatele õigeaegne ja piisav abi. Eestis on

neid põhimõtteid järgitud alates 2004. aastast (Juhtumikorralduse... 2006). Sotsiaalhoolekanne on sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi osutamise või määramisega seotud toimingute süsteem (Sotsiaal...1995). Erivajadustega lastel on õigus saada nende puudest tulenevalt ette nähtud eritoetusi, -teenuseid ja abivahendeid. Riik ja kohalikud omavalitsused peavad tagama erivajadustega lastele võrdsed võimalused õppimiseks, kaaluma peab ka erivajadusega lapse õppimisvõimalusi tavakoolis.(Erivajadustega...2013)

Sotsiaalhoolekande korraldamine avalik-õigusliku sektori poolt Eestis toimub 3-tasandil. Sotsiaalhoolekannet korraldavad sotsiaalminister, maavanemad ja kohalik omavalitsus. Riiklikku sotsiaalhoolekannet korraldavad sotsiaalminister ja maavanemad. Maavanem korraldab maakonnas riiklikku sotsiaalhoolekannet maavalitsuse vastava osakonna kaudu. Omavalitsuse sotsiaalhoolekannet korraldab valla- või linnavalitsus. (Sotsiaalteenused...2002: 74)

Sotsiaalministeerium töötab välja Eesti sotsiaalhoolekandepoliitika. Sotsiaalministeeriumi haldusalas on riigi sotsiaalprobleemide lahendamiskavade koostamine ja elluviimine, rahva tervise kaitse ja arstiabi, tööhõive, tööturu ja töökeskkonna, sotsiaalse turvalisuse, sotsiaalkindlustuse ja sotsiaalhoolekande korraldamine ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine. Puudega laste hoolekanne on jagatud riikliku ja omavalitsuste tasandi vahel (Sotsiaalhoolekande... 1995). Riigi vastutusel on:

- Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste maksmine. Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel makstakse puudega lapse toetust ja õppetoetust. 16-17. aasta vanused lapsed saavad tööealistele puuetega inimestele mõeldud toetusi;
- rehabilitatsiooniteenus, mis sisaldab rehabilitatsiooni vajaduse hindamist ja tegevuste planeerimist, planeeritud tegevuste täitmise juhendamist ja hindamist, füsioterapeudi teenust, tegevusterapeudi ja loovterapeudi teenust ning sotsiaaltöötaja, eripedagoogi, psühholoogi ja logopeedi teenust;
- abivahendite vajaduse hindamine ja määramine. Abivahendite müük, laenutamine ja hüvitamine;

- lapsehoiuteenuse rahastamine raske ja sügava puudega lastele;
- vanemliku hoolitsuseta puudega laste riiklik ülalpidamine ja hooldamine hoolekandeesutustes;
- puuetega inimeste organisatsioonide ja teiste mittetulundusühingute rahastamine hasartmängumaksu vahenditest;
- hooldusteenuste osutamine ja teenuste arendusprojektide rahastamine Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest. (Sotsiaalministeerium 2013)

Kohalike omavalitsuse vastutusel on:

- sotsiaalnõustamine;
- tugiisik perele;
- tugiisik lapsele;
- isiklik abistaja lapsele;
- psühholoogiline nõustamine;
- rehabilitatsiooniteenuse täiendav rahastamine;
- abivahendite täiendav rahastamine;
- lapsehoiuteenus seal hulgas hoolekandeesutustes;
- invatransport;
- päevakeskused;
- hooldajatoetus ja sellega kaasnev sotsiaalkindlustus;
- koolitused lapsevanematele, lastele;
- üritused ja lapsevanemate eneseabigruppide loomine ja toetamine;
- toetused ja hüvitised;

- riide- ja toiduabi;
- eluruumide kohandamine. (Sotsiaalministeerium 2013)

Lisaks sotsiaaltoetustele on sotsiaalhoolekande osaks ka sotsiaalteenused. Sotsiaalteenuste pakkumine on Eestis jagatud riigi ja omavalitsuste vahel. Hoolekandelise abi andmisel lähtutakse subsidiaarsuse põhimõttest, mille kohaselt avalikke kohustusi täidavad üldjuhul eelistatult kodanikule kõige lähemal seisvad võimuorganid ning esmalt rakendatakse abivajajale kõige lähemal oleva tasandi ressursse. Millest tulenevalt on peamisteks hoolekandeteenuste ja – toetuste osutajateks kohalikud omavalitsused. Kohaliku omavalitsuse poolt pakutud hoolekandeteenusteks on näiteks isikliku abistaja, tugiisiku, invatranspordi, elukoha kohandamise, turvakodu, varjupaiga, sotsiaaleluaseme, perekonnas hooldamise, sotsiaalnõustamise ja hooldusabi teenus. (Riigi...2014)

Riigi poolt on korraldatud need hoolekandeteenused, mida teenuse keerukusest tulenevalt ei ole mõistlik korraldada kohalikul tasandil. Riiklikeks hoolekandeteenusteks on järgnevad: erihoolekandeteenused raske ja pikaajalise psüühilise erivajadusega inimestele; soodustingimustel eraldatavate tehniliste abivahendite teenus; rehabilitatsiooniteenus puuetega inimestele ja laste asenduskodu teenus. Samuti toetab riik lapsehoiuteenuse osutamist raske ja sügava puudega lastele. (Riigi...2014)

Üheks oluliseimaks teenuseks meie sotsiaalhoolekandes võib lugeda rehabilitatsiooni teenust. Rehabilitatsiooniteenus on sotsiaalteenus, mille eesmärk on parandada puudega inimese iseseisvat toimetulekut, suurendada ühiskonda kaasatust ja soodustada töötamist või tööle asumist. Rehabilitatsiooniteenuse käigus hinnatakse inimese toimetulekut ja kõrvalabi vajadust, tehakse ettepanekuid kodu-, töö- ja õpikeskkonna kohandamiseks, abivahendi saamiseks ja kasutamiseks. Inimest nõustatakse erinevates valdkondades, et parandada edasist sotsiaalset toimetulekut (Rehabilitatsioon 2014). Selleks, et hinnata milline isikute abivajadus ja millised võimalused on tema rehabiliteerimiseks ja arendamiseks luuakse selle teenuse raames inimesele rehabilitatsioonimeeskonna abil rehabilitatsiooniplaan. Rehabilitatsiooniplaan

koostatakse rehabilitatsioonimeeskonna poolt, mis koosneb vähemalt viiest erineva eriala spetsialistist: sotsiaaltöötaja, taastusarst, psühholoog, psühholoog-kutsenõustaja, eripedagoog, füsioterapeut, tegevusterapeut (Rehabilitatsiooni...2014). Rehabilitatsiooni plaan tehakse otseselt sõltuvalt kliendist ning on seega kõigil isikutel erineva sisuga. Sellest sõltuvalt peaksid kõik erivajadusega lapsed saama sellist abi, mis on otseselt nende erivajadusest tingitud. Paraku puudub meie süsteemis selline ametnik, kes peale rehabilitatsiooni plaani koostamist ja väljastamist selle täitmist kontrolliks. Rehabilitatsiooni plaani täitmine ja järgimine jääb vanema hooleks.

1.4. Pärnu linna ja maakonna erivajadustega laste ja perede sotsiaaltoetused ja –teenused

Eestis on kohalike omavalitsuse poolt makstavatel toetustel riiklike toetuste kõrval täiendav roll. Inimestel on võimalik lisaks riigipoolt rahastatavale toimetulekutoetusele taotleda täiendavaid sotsiaaltoetusi. Pärnu linnas makstakse täiendavaid sotsiaaltoetusi isikule, kelle elukohana on rahvastikuregistris registreeritud Pärnu linn. Vastavalt Pärnu linna Sotsiaaltoetuste korrale makstakse sissetulekust sõltuvaid ja mittesõltuvaid toetusi. Pärnu linna eelarvest makstavad leibkonna sissetulekust sõltuvad sotsiaaltoetusi määratakse juhul, kui taotleja enese ja tema leibkonna ressursid on ammendatud (Toetused... 2009). Pärnu linna eelarvest makstavad leibkonna sissetulekust sõltuvad sotsiaaltoetused on:

- koolieelse lasteasutuse ja kooli toidu eest tasumise toetus;
- hooldustoetus;
- lisatoetus. (Pärnu toetused,soodustused 2010)

Pärnu linna eelarvest makstavad leibkonna sissetulekust mittesõltuvad sotsiaaltoetused on:

- lapse sünnitoetus;
- vabadussõja veteranide leskede toetus;

- juhtkoera ülalpidamise toetus;
- töö kaotanud vanematele makstav lapse koolitoetus;
- asenduskodu- ja perekonnas hooldamise teenusel viibivate isikute toetus;
- laste leinalaagris osalemise toetus;
- perekonnas hooldaja toetus;
- Tšernobõli Aatomielektriijaama likvideerimisel osalenud isikute toetus;
- puudega lapse hooldaja toetus;
- täisealise puudega isiku hooldaja toetus. (Pärnu toetused, soodustused 2010)

Erivajadusega lapsi ja nende peresid puudutavateks toetusteks on puudega lapse hooldaja toetus ning täisealise puudega isiku hooldaja toetus. Puudega lapse hooldaja toetus on perekonna toimetuleku toetamiseks igakuiselt makstav sotsiaaltoetus. Seda makstakse juhul kui keskmise, raske või sügava 3-16 aastase puudega lapse hooldaja ei saa töötada puudega lapse igapäevase hooldamise tõttu või raske või sügava puudega 16-18 aastase lapse hooldaja ei saa töötada puudega lapse igapäevase hooldamise tõttu. Puudega lapse hooldajale makstava toetuse suuruseks on 3-16-aastase keskmise, raske või sügava puudega lapse hooldamisel 75 eurot kuus, 16-18-aastase raske puudega lapse hooldamisel 60 eurot kuus, 16-18-aastase sügava puudega lapse hooldamisel 100 eurot kuus. (Sotsiaaltoetuste... 1992)

Täisealise puudega isiku hooldaja toetus on hooldaja toimetuleku soodustamiseks igakuiselt makstav rahaline toetus, mis määratakse hooldamisest tingitud ja hooldamisega seotud lisaväljaminekute osaliseks kompenseerimiseks täisealise puudega isiku hooldajale. Täisealise puudega isiku hooldaja toetust makstakse hooldajale, kes on Pärnu Linnavolikogu 17.06.2010 määruse nr 21 „Täisealise isikule hoolduse seadmise ja hooldaja määramise kord“ alusel määratud raske või sügava puudega täisealise isiku hooldajaks, või eestkostjale, kes on kohtumääruse alusel määratud 18-aastase või vanema piiratud teovõimega isiku eestkostjaks ning kes tagab kodustes tingimustes eestkostetava igapäevase isikuhoolduse. Täisealise puudega isiku hooldaja toetuse summaks on raske puudega täisealise inimese hooldajale 30 eurot kuus või sügava puudega täisealise inimese hooldajale 50 eurot kuu. (*Ibid*)

Pärnu linn pakub oma linna erivajadustega inimestele üheksat erinevat teenust. Erivajadustega inimeste teenused haldavad kõiki erivajadustega inimeste vanusegruppe. Teenused, mida linn pakub on:

- tugiisiku teenus lastega peredele;
- tugiisiku teenus täisealisele psüühikahäirega inimesele;
- isikliku abistaja teenus;
- hoolduse seadmine;
- riigi rahastatav lapsehoiuteenus;
- invatransporditeenus;
- viipekeeletõlketeenus;
- tasuta õigusabi;
- Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsioonikeskuse teenused. (Pärnu puuetega isikutele 2010)

Pärnu linnas on mitmekülgsed sotsiaalteenused. Näiteks Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsioonikeskuses pakutakse: igapäevaelu toetamise teenust, päevakeskuse teenust, toetatud elamise teenust, toetatud töötamise teenust, tasuta saunateenust liikumispuudega inimestele, pereliikmete ja omaste nõustamise teenust, tugigrupi teenust, õõhoiu teenust, sotsiaalnõustamise teenust, isikliku abistaja teenust, tugiisiku teenust puudega lapsele ning rehabilitatsiooni teenuseid (Pärnu hoolekandetasutused 2010).

Maakonnas on aga teenuste hulk palju väiksem. Seega peavad paljud erivajadustega inimesed käima linnas erinevaid teenuseid saama, linna elanikele on teenused aga odavamad kui maakonnast saabuvatele klientidele. Näiteks Pärnu Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsiooni keskuse päevakeskuses on teenused Pärnu linna kodanikele tasuta. Väljast poolt Pärnut teenusele saavad inimesed peavad maksma päevakeskuse teenuse eest päevahinna 6,53 eurot (Pärnu Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsioonikeskus 2014). Mis nädala peale teeb kokku 32, 65 eurot. Sinna juurde

tuleb veel arvestada ka transpordikulu. Maakonnas elavad inimesed peavad kas leidma sellise summa ning transpordi võimaluse, et linnas teenusel käia või leppima kohaliku omavalitsuse teenustega.

Pärnu maakonnas pakuvad omavalitsused oma elanikele teenuseid ning lisatoetusi olenevalt nende eelarve suurusest ja võimalustest. Omavalitsused on üsna erineva suuruse, elanike ning toetusesaajate arvuga. Seega on teenuste ja lisatoetuste maksmine maakonnas paiguti väga erinev. Järgnevas tabelis on välja toodud Pärnu Linna ja maakonna sügava ja raske puudega laste arvud valdade kaupa.

Tabel 1. Pärnumaa raske ja sügava puudega laste arv (koostanud Marko Truu. Allikas: Lapsehoiuteenuseks ..., 2012; Lapsehoiuteenuseks..., 2013)

Vald/linn	2012	2013
Pärnu linn	167	173
Are vald	10	12
Audru vald	30	27
Halinga vald	13	14
Häädemeeste vald	15	12
Kihnu vald	1	1
Koonga vald	3	3
Lavassaare vald	0	0
Paikuse vald	13	15
Saarde vald	8	9
Sauga vald	20	15
Sindi linn	20	24
Surju vald	1	1
Tahkuranna vald	6	7
Tootsi vald	2	3
Tori vald	9	9
Tõstamaa vald	6	4
Varbla vald	3	4
Vändra alev	12	13
Vändra vald	24	27
Pärnu Maakond kokku	363	373

Töö autor toob näitena välja kaks valda, kus on ühe palju sama sihtgrupi kliente, aga toetuste arv ja sisu on erinev. Vastavalt tabelile 1 on Audru vallas ning Vändras arvuliselt sama palju ühe sihtgrupi kliente. Audru vallas on sotsiaaltoetused samuti jagatud sissetulekust sõltuvateks ja mittesõltuvateks (Audru... 2014: 1-2). Sissetulekust sõltuvad toetused on:

- toimetulekutoetus;
- vajaduspõhine peretoetus;
- hoolekandetasutuse toetus;
- tervisetootus;
- toidutoetus;
- kutseõppeasutustes õppivate õpilaste toetus;
- kultuurisündmustel osalemise toetus;
- huvikooli toetus
- küttekollete ja korstna puhastamise toetus;
- erakorraline toetus. (*Ibid*)

Sissetulekust mittesõltuvad toetused on:

- sünnitoetus;
- toetus I klassi õppima asunud laste vanematele;
- edukate kooliõpilaste toetus;
- jõulutoetus;
- täiskasvanud puudega isiku hooldajatoetus;

- puudega lapse hooldajatoetus;
- koolieelse eralasteasutuse ja lapsehoiuteenuse toetus;
- puudega lapse lapsehoiuteenuse toetus;
- abivahendi toetus puudega lapsele;
- rahvusvahelise koolivälise tegevuse toetus;
- lasteaia sõidutoetus. (Audru... 2014: 1-2)

Audru vallas on erinevaid toetusi kokku 21. Neist neli on otseselt seotud puuetega inimeste toetamisega.

Vändra vallas on toetusi vaid 12 ning nendest vaid kaks puudutavad otseselt puuetega inimeste sihtgruppi (Vändra... 2010). Vändra valla sissetulekust sõltuvateks toetusteks on:

- küttepuidetoetus;
- abivahendite kompenseerimine;
- matusega seotud kulud, kui lahkunu elukoht oli rahvastikuregistri andemetel Vändra alev
- meditsiini, sotsiaal- ja rehabilitatsiooniteenuse ostmise;
- lastelaagri osalustasu maksumus;
- haridusasutustes lastevanema poolt kaetav osa;
- leibkonna ajutise raske majandusliku olukorra leevendamine;
- vältimatu sotsiaalabi osutamine;
- transpordi toetus. (*Ibid*)

Sissetulekust mittesõltuvad toetused on:

- sünnitoetus;
- koolitoetus;
- õpilaste sõidu kompenseerimise toetus. (Vändra... 2010)

Eelmainitud arvud näitavad, et olenemata sellest, et abivajajate arv erinevates omavalitsustes võib olla sama on toetuste arv ning nende sisu väga erinev. Seega on Pärnu linna ja maakonna inimeste täiendavate toetuste saamise olukord väga varieeruv, kõik oleneb sellest, millisesse omavalitsusse perekond on sissekirjutatud.

II UURIMUS PÄRNUMAA ERIVAJADUSTEGA LASTE PEREDELE PAKUTAVATE SOTSIAALTOETUSTE JA – TEENUSTE KOHTA NING SIHTGRUPI RAHULOLU NENDEGA KOLME ASUTUSE NÄITEL

2.1. Uurimuse eesmärk ning uurimisküsimused

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on anda ülevaade Pärnumaa erivajadusega laste vanemate rahulolust neile pakutavate sotsiaaltoetuste ja -teenustega ning koostada ülevaade selle kohta, milline on Pärnumaa erivajadusega laste vanemate hetkeline toimetulek igapäevaeluga ning kuidas saaks seda vajaduse korral muuta või parandada.

Töö eesmärgi täitmiseks on esitatud järgmised uurimisküsimused:

- Kas Pärnu linna ja Pärnumaa erivajadustega laste vanemad on rahul neile pakutavate toetuste ja teenustega?
- Milline on Pärnumaa erivajadustega laste vanemate rahulolu info kättesaadavusega?
- Mida arvavad spetsialistid, kes puutuvad erivajadusega lastega igapäevaselt nende olukorrast, mis puudutab nende abivahendite olemasolu ja teenuste saamist?
- Milliseid muutusi sooviksid erivajadustega laste vanemad neile pakutavate sotsiaalteenuste ja -toetuste osas?

Uurimisküsimused püstitati lähtudes töö peamisest eesmärgist ja diplomandi soovist saada ülevaadet erivajadustega laste vanemate rahulolust ja teadlikkusest neile pakutavate toetuste ja teenuste osas.

2.2. Uurimuse meetod ja valim

Käesoleva töö empiirilise uurimuse läbiviimiseks kasutati kombineeritud meetodit ehk kvalitatiivset meetodit, kus andmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud spetsialistidega ning kvantitatiivset meetodit, kus andmekogumiseks kasutati ankeetküsitlust lapsevanematega.

Järgnevalt annab autor ülevaate kvalitatiivse meetodi olemusest. Kvalitatiivne uurimus ei põhine ühtsel teoreetilisel ning metodoloogilisel kontseptsioonil (Pilt 2010). Kvalitatiivse meetodi eesmärgiks on uurimustulemusi kirjeldada, selgitada, tõlgendada, luua teooriat. Uurimisprotsessi iseloom on igakülgne, ilma muutujateta, paindlik, areneva kavandiga, kontekstiga seotud ning subjektiivne. Kvalitatiivsest uurimusest tehakse järeldusi induktiivse analüüsi abil. Tulemused esitatakse sõnade, kirjelduste või tsitaatide, videode, fotode, joonistuste abil. Käesolevas uurimuses esitatakse tulemused kirjelduste ja respondentide tsiteerimise läbi. (Berry et al 1997: 11-12)

Uurimuse üldkogumi moodustasid erivajadustega laste vanemad Pärnu linna kolmest erinevast asutusest: Pärnu Toimetulekukoolist, Pärnu Tammsaare lasteaia tasandusrühmast ning Pärnu Erivajadustega Inimeste Päevakeskusest Helin. Neile lisandusid spetsialistid (eripedagoog, kaks erivajadustega laste päevahoiu kasvatajat, füsioterapeut, ning toimetuleku klassi klassijuhataja) Pärnu Toimetulekukoolist. Kokku oli üldkogumis 60 lapsevanemat. Pärnu Toimetulekukoolist 35, Pärnu Tammsaare lasteaiast 15, Pärnu Erivajadusega Inimeste Päevakeskusest Helin 10.

Peale küsimustike kogumist selgus, et paljud lapsevanemad ei olnud küsimustikule vastanud. Põhjuseks tõi üks Pärnu Toimetulekukooli lapsevanem, et on tüdinenud igal kevadel küsimustikele vastamast, kuna olukord ei ole sellest vastamisest ja uurimisest olenemata muutunud. Vanemad tunnevad tüdimust. Lõpliku uurimuse valimi suuruseks jäi 17 ankeetküsitluse täitnud lapsevanemat ning viis intervjuud Pärnu

Toimetulekukooli töötajatega. Üheksa ankeeti saadi tagasi Pärnu Toimetulekukoolist, kuus Pärnu Tammsaare lasteaiast ning kaks Pärnu Erivajadustega Inimeste Päevakeskusest Helin.

Küsitluse läbiviimisel tagati vastanutele anonüümsus, neid ei ole võimalik töös isikuliselt välja tuua, neid eristatakse vaid ankeetide laekumise järjekorra alusel. Käesolevas töös kasutab autor viitamissüsteemi, kus R tähendab respondentit ning sellele järgnev number näitab, mitmes vastaja ta on. Näiteks R5 tähendab, et kasutatakse viienda vastaja tsitaati. Respondentide viited algavad R1 ja lõppevad viitega R17. Intervjueeritavate vastuste kodeerimiseks kasutas töö autor rooma numbreid. Esimene number näitab, mitmenda intervjuu küsimusega on tegemist ning teine number näitab mitmes intervjueeritav sellele vastas. Näiteks */I III/*, esimene intervjuu küsimus kolmanda intervjueeritava vastus. Küsitlus oli valimile vabatahtlik.

Töö alapeatükis 2.3 välja toodud respondentide tsitaadid on jäetud sellisele kujule nagu need olid ankeetidesse kirjutatud. Töö alapeatükis 2.4 on vastused sellisel kujul nagu intervjueeritav vastuseid kirjeldas.

2.3. Uurimistulemuste analüüs

Antud peatükis analüüsitakse ja esitatakse küsimustike ja intervjuude käigus kogutud andmed teemade lõikes. Teemad on jaotatud neljaks: ülevaade respondentide laste arvust ning erivajadustest, perede toimetulek, informatsiooni kättesaadavus erivajadustega laste vanematele ning kohaliku omavalitsuse poolt pakutavad teenused ja toetused ning rahulolu nendega.

2.3.1. Respondentide laste arv ning nende erivajadused

Uurimuse valimisse kuulus kokku 17 erivajadusega lapse vanemat, kellest 16 olid naised ning üks meessoost respondent. Uurimuse valimisse kuulunud 17 respondentist elas Pärnu linnas kümme erivajadusega lapse vanemat ning Pärnu maakonnas seitse. Samuti tehti viis intervjuud igapäevaselt Pärnumaa erivajadusega lastega töötavate spetsialistidega.

Uurimustöö esimeseks ülesandeks oli uurida respondentide perekonna **laste arvu ning mitu neist lastest on erivajadusega**. Vastavalt respondentide vastustele oli peredes enamasti kas üks laps (kuus vastanut) või kaks kuni neli last (kümme vastanut). Vaid üks respondent märkis, et nende peres on viis kuni kaheksa last.

Erivajadusega lapsi oli peredes enamasti üks ehk siis 14 respondendi peres ning kolm vastajat märkis, et nende peres on kaks erivajadusega last. Kuues peres oli erivajadusega laps ainuke laps peres.

Järgnevalt uuris diplomitöö kirjutaja vastanute käest **milles seisneb lapse erivajadus?** Küsimustikule vastanud vanemad tõid välja erinevaid erivajadusi, mis nende last või lapsi puudutavad. Toodi välja nii kõne arengu ja häirega seotud erivajadust (seitse vastanut) kui autismi (kolm vastanut).

R1: *Lapsed vajavad kõneravi, igapäevast logopeedilist abi.*

R6: *Hiline rääkima hakkamine.*

Lisaks sellele toodi erivajadusena välja ka raskuseid liikumisega, psühho-motoorset mahajäämust ning geneetilisest haigusest tingitud füüsilist liikumispuuet, allergiat, astmat, hüperaktiivsust, ülekaalulisust, nägemus- ja intellektipuuete, Downi-sündroomi, liitpuuet ning õppimisraskuseid.

R5: *Psühho-motoorne mahajäämus arengus, lisaks geneetilisest haigusest tingitud füüsiline liikumispuue, mis omasoodu dikteerib erikohtlemist ja igapäevast kõrvalabi.*

R10: *Meie erivajadus seisneb selles, et laps on ülekaaluline ja tema liikumine on raskendatud, sest väsib kiiresti. Sai soetatud lapsele ratas kolmerattaline ja see on talle suureks abiks.*

R12: *Liitpuue. Vajab ööpäevaringset järelvalvet ja abi. Puudub kõne ja käeline tegevus. Vajab abi kõikides toimingutes*

Respondentide vastustest selgus, et mitmetel lastel olid kombineeritult mitu erivajadust, näiteks vastaja nr 9 tõis välja, et tema laps on nii autistlik kui hüperaktiivne. Respondent

11 tõi välja, et ühel tema lastest oli nägemis- ja intellektipuue ning teisel lapsel Downi sündroom ning sellele lisaks ka autism.

Kokkuvõtvalt puutuvad erivajadustega laste pered kokku erinevate puuetega ning sellest tulenevalt on neil ka erinevad vajadused sotsiaaltoetuste ja –teenuste osas.

2.3.2. Perede toimetulek

Järgmiseks uuris töö autor, millised on **erivajadustega perede sissetulekuallikad**. Neljal erivajadusega lapsevanemal oli pere sissetulekuallikaks vaid vanemate/ vanema igakuine palk. Kaheksal respondendil oli lisaks vanemate/ vanema palgale sissetulekuallikana märgitud ka sotsiaaltoetusi. Kahel juhul oli lisaks vanemate/ vanema igakuisele palgale valitud variant muu, kus oli välja toodud erinevaid sotsiaaltoetusi, mida neile pakutakse. Ühel juhul, ei saadud toetusi Eesti Vabariigilt.

R8: *Vanemate/ vanema igakuine palk, muu...lapsetoetus+perede toetus*

R9: *Vanemate/ vanema igakuine palk, muu...toitjakaotus pension Rootsi riigilt lapsele ja emale lese pension*

Ühe respondendi puhul oli ainukeseks sissetulekuallikaks märgitud sotsiaaltoetused. 16 vastanust, kes märkisid valikuvariandiks „Vanemate/ vanema igakuine palk“ olid valinud valikuvariandi vanemapalk viis respondenti. Mis tähendab seda, et üks erivajadusega lapse vanematest on töötu või on tegemist üksikvanemaga.

Kokkuvõtvalt on kõigi vastanud erivajadustega laste vanemate põhi sissetulekuallikaks nende igakuine palk.

Samuti palus töö autor respondentidel hinnata oma **rahulolu hetkelise toimetulekuga**. Kolmeteistkümnel juhul vastasid respondendid, et nende olukord võiks olla parem. Kahel korral vastasid respondendid, et on olukorraga väga rahul. Kahel juhul ei oldud üldse rahul. Järgmised näited on töö autor välja toonud selleks, et selgitada, mis põhjustab rahulolematust hetkelise toimetulekuga.

R10: *Ei ole rahul, kuna majas puudub vesi ja toalett*

R13: *Ei ole rahul, vallast makstav hooldajatoetus on ainult 19.-! Ei näe ka võimalust ise tööle minna*

Kokkuvõtvalt sooviksid enamus küsimustikule vastanud Pärnumaa erivajadusega laste vanematest, et nende toimetulek oleks parem.

2.3.3. Infomatsiooni kättesaadavus ja rahulolu sellega

Respondentidel paluti hinnata seda, **milline on informatsiooni kättesaadavus seoses sotsiaalteenuste, toetuste ja abivahendite taotlemisega**. Siin jagunesid arvamused suuremas osas kaheks. Seitse respondenti valisid variandi: rahuldav, osa informatsiooni raskesti kättesaadav või arusaamatult sõnastatud. Samuti valiti seitsmel korral varianti: halb, informatsioon on raskesti kättesaadav ja seda on vähe. Vaid ühel korral vastati, et informatsiooni kättesaadavus on väga hea ning et informatsioon on kiiresti kättesaadav ning arusaadavalt sõnastatud. Kaks respondenti olid jätnud küsimusele vastamata.

Järmiseks uuris töö autor, **kes jagas lapsevanematele infot erivajadust puudutavate teenuste ja toetuste kohta kui vanemad said esmakordselt teada, et nende lapsel on erivajadus**. Infot on respondendid saanud väga erinevatelt inimestelt ning asutustelt. Respondendid said infot: taastusravikeskusest, perearstilt, rehabilitatsiooniplaani koostamise komisjonilt, sotsiaaltöötajalt, Tartu Lastekliiniku raviarstidelt, internetist, koolidest, lasteaedadest, tugigruppidest, tuttavatelt ja ametnikelt samuti oli isikuid, kes kogusid infot ise. Ühe respondendi vastus oli ebaselge. Üks respondent ei saanud mingit infot.

R3: *Kuna ma ise taodlesin puude kui märkasin et laps ei saa hästi räägida*

R5: *Tol ajal sain rohkem infot oma tuttavatelt, kellel on samuti puudega laps aga samuti Tartu Lastekliiniku raviarstidelt ja sealselt sotsiaaltöötajalt*

R11: *Mitte kuskilt, kuna ei osanud seda küsida.*

R13: *Puue määrati 5. Aastat tagasi siis oli väga-väga vähe infot. Liitusin tugigrupiga ja teiste vanemate läbitud kogemustega liikusin edasi. Praegu tunnen, et on väheke rohkem infot . Olen muidugi ka ennast sellel alal koolitanud*

Kõik respondendid said infot väga erinevatest allikatest nagu võib näha eelnevalt välja toodud näidetest.

Seoses eelneva küsimusega uuris töö autor, **kes oli see isik, kes neid toetustega kurssi viis ja kas protsess oli erivajadusega lapsevanema jaoks meeldiv ning kaasav.** Taaskord olid respondentide vastused varieeruvad. Neli respondenti tõdesid, et viisid ennast ise kurssi. Üks respondent mainis, et spetsialistid olid pigem tõrjuvad kui abivalmid. Kolm respondenti vastasid, et neid viis kurssi Pensioni ameti töötaja. Kaks respondenti said infot sotsiaaltöötajalt ning üks eriala spetsialistidelt. Ühte respondenti viis kurssi tema ema. Kaks vastanut pole üldse kursis, milliseid toetusi nad peaksid saama. Üks respondent pole küsimusele vastanud. Viis respondenti on välja toonud ka lisaks isikule rahulolu või rahulolematuse protsessi kulgemisega.

R2: Perearst, taastusraviarst ja pensioniamet. Protsess ei olnud meeldiv kuna, bürokraatiat on liiga palju ja segadusse ajav.

R5: Tartu eriarst, kes suunas meid pensioniametisse ja sealt sain järgneva info. Protsess kulges normaalselt, juhtusid olema meeldivad ja teadlikud ametnikud

R9: Toetustega kurssi ei ole meid keegi viinud. Me isegi ei teadnud, et saame bussis tasuta sõita ja saatja kaasaarvatud. Kes peaks toetustega kurssi viima????

R13: Ise uurisin võimalusi, vallas oldi pigem tõrjuv.(raha ei ole alati vastus!) Teiste puuetega laste vanematega suheldes ja kuuldes, mida pakuvad teised omavalitsused hakkasin oskama nõuda, mis on ettenähtud.

Nagu eelmainitud näidetest paistab annavad infot väga erinevad spetsialistid ning protsess võib kulgeda nii meeldivalt kui ka jätta erivajadusega laste vanematele tunde tõrjutusest. Osad lapsevanemad ei ole üldse informeeritud ega kaasatud.

Järgmiseks palus töö autor vanematel avaldada arvamust **kelle ülesanne peaks erivajadusega laste vanemate informeerimine olema.** Üheksa respondenti arvasid, et see peaks olema perearsti ülesanne. Kuus respondenti vastasid, et see kohustus peaks käima sotsiaaltöötaja tööülesannete hulka. Kaks respondenti mainisid oma vastustes

kohaliku omavalitsuse vastutust. Üks respondent arvas, et see on lapse vanemate ülesanne. Üks respondent jättis küsimusele vastamata.

R5: *Mina arvan nii-nii nagu igal ettevõtjal on oma laenuhaldur, nii peaks igal perel olema üks konkreetne sotsiaaltöötaja, kes jagab infot pidevalt igasugustest muutustest ja teenustest jne. Seda saab ju tänapäeval teha meilitsi ja siis oleks vanemal üks konkreetne inimene kelle poole alati pöörduda, et ei peaks mõtlema kust ma nüüd alustan.*

R6: *Omavalitsus võiks enam koostööd teha perearstidega, kellel on parim ülevaade lapse vajadustest.*

R9: *Perearstil, kuid need diagnoosid pannakse liiga hilja. Meil näiteks 4 aastaselt, selle saime ka Tartust kus oli nädal uuringutel ema enda initsiatiivil*

Eelnevate näidete põhjal selgub, et inimesed peavad teavitustöö eest vastutavaks erinevaid isikuid ja asutusi. Üldjoontes peetakse erivajadustega laste vanemate informeerimist perearsti ülesandeks, kuid paljud vastanud tõdevad, et sellist infot võiks jagada näiteks sotsiaaltöötaja.

Järgmiseks soovis töö autor välja selgitada, **kas erivajadusega laste vanemad teavad, millisest teabest on neil hetkel kõige rohkem puudus ja millist infot nad sooviksid saada.** Viis respondenti vastasid, et sooviksid saada infot teenuste kohta ning oma õiguse kohta teenust saada. Viis respondenti ei vastanud küsimusele. Kolm vastanut ei osanud midagi välja tuua või ütlesid, et otsivad ise teavet, kui selleks peaks vajadus tekkima. Üks respondent soovis saada infot logopeedi teenuse kohta ning kaks respondenti mainisid, et oleks vaja infot erivajadusega laste huvitegevuse kohta. Samuti sooviti saada infot ravivõimaluste kohta väljaspool Eestit.

R10: *Infot selle kohta, et milliseid teenusi on mul õigus saada. Et saaks lapsega ujumas käia või ükskõik millist teenust mis arendaks teda*

R11: *Ei oska öelda. Kui ma mingit infot teaksin tahta, siis leiaksin selle internetist, aga kui ma mis tahes pakutavast infost mifagi ei tea, siis ei oska ma ka seda ju tahta.*

R12: *Mida ja kuhu peaks minema, noor- 25. Aastane, kel tegevust jätkub väljaspool kodu nii vähe*

Kõik eelnevalt välja toodud vastused näitavad, et informatsioon on puudulik või raskesti kättesaadav ja keeruline. Inimesed, ei tea oma õigusi ja võimalusi ning ei oska abi küsida.

Viimase aspektina selle teema all selgitas töö autor välja, **kas erivajadustega laste vanemad oleksid huvitatud võimalusest osaleda tasuta kursusel, mis sisaldaks endas kogu informatsiooni erivajadusega seotud võimaluste kohta (teenused, toetused, kohad kust abi küsida ja nii edasi).** Üheksa respondenti 17.vastanust arvasid, et nad oleksid sellest väga huvitatud. Seitse respondenti vastasid, et nad võib-olla, et osaleksid sellel koolitusel. Vaid üks respondent oli kindel, et ei osaleks sellel koolitusel.

R5: *Ei, ma poleks sellest huvitatud. Ei ole aega, pigem veedan selle aja oma lapsega tegeledes, sest tean, mida ta vajab ja infot on piisavalt.*

Viimane näide on välja toodud sellepärast, et töö autorile tundus huvitav, et lapsevanem ei sooviks sellisel koolitusel osaleda. Arvestades seda, et selle teema esimese küsimuse juures, kus uuriti rahulolu informatsiooni kättesaadavusega vastas lapsevanem, et informatsiooni kättesaadavus on rahuldav ning võiks olla parem.

2.3.4. Rahulolu kohaliku omavalitsuse poolt pakutavate sotsialtoetuste ja –teenustega

Selleks, et saada ülevaadet kui suures mahus ja milliseid teenuseid respondentide lapsed saavad oli selle teema esimeseks küsimuseks, **milliseid toetusi ja teenuseid pakutakse vastajate lapsele/lastele.** Seitse respondenti vastasid, et nende laps saab rehabilitatsiooni teenust või saab rehabilitatsiooni plaani alusel teenuseid. Kuus respondenti vastasid, et nende laps saab logopeedi teenust. Puudetoetust said aga kaheksa respondendi lapsed. Kolm respondenti vastasid, et nende laps/ lapsed saavad lapsetoetust. Kaks respondenti vastasid, et saavad kooli teenust. Samuti mainiti

sõidutoetust, transpordi teenust ja eripedagoogi teenust ning ujumise võimalust. Üks respondent ei saa Eestist mitte ühtegi toetust, kuna lapse isa oli Rootsi kodanik.

R1: *Lastele on koostatud isiklik rehabilitatsiooni plaan, mille käigus saame logopeedilist abi, eripedagoogi teenust ja ujumas käia.*

R9: *Eestist mitte mingisuguseid. Enne isa surma 1. aasta tagasi oli väga raske olukord.*

R12: *Hetkel käib Pärnu Toimetulekukoolis. Saab rehabilitatsiooniteenust.*

Kõik respondentide lapsed saavad mingit teenust või toetust. Saadavad toetused ja teenused sõltuvad lapse erivajadusest, elukohajärgsest kohalikust omavalitsusest ja nende võimalusest vajalikku teenust pakkuda ning ka lapse vanematest endist.

Samuti uuris töö autor **kuidas on kohalik omavalitsus erivajadustega laste perekonda toetanud ja abistanud**. Neli respondenti vastasid, et pole kohalikult omavalitsuselt mitte mingisugust abi saanud, kaks vastanut ütlesid, et pole ka ise abi küsinud. Samuti on kaks respondenti jätnud küsimusele vastamata. Teisi on kohalikud omavalitsused toetanud mitmeti: võimaldanud koha lasteaia tasandusrühmas, aidanud lasteaia vahetamisel, võimaldanud invatranspordi ja aidanud tugiisiku vormistamisel, tasunud pool abivahendi maksumusest, tasunud kooli transpordi kulud, pakkunud nõustamisteenust, kooli teenust, tasunud ja võimaldanud tugiisiku teenuse, maksnud hooldustoetus 15 eurot kuus, võimaldanud Pärnu Erivajadustega Inimeste Päevakeskuse külastamise kahel korral nädalas. Ühel respondendil oli probleeme seoses kohaliku omavalitsuse poolt pakutava abiga.

R10: *Esitasime avalduse omavalitsusele vee majja toomiseks aga paraku jääb see võimalus ära kuna ei ole võimalik tasuda omaosalust milleks on 4000 eurot.*

Kohalikud omavalitsused suudavad inimestele abi pakkuda vaid teatud määral, enamasti ei leita probleemidele lahendust, kuna pole selle lahendamiseks piisavalt ressursse.

Järgmiseks vastasid respondendid küsimusele, mille eesmärgiks oli välja selgitada, kas erivajadustega laste vanemad saavad abi ka kusagilt mujalt kui kohalikult omavalitsuselt. Kuus respondenti märkisid, et nemad ei saa mitte kusagilt mujalt abi.

Seitse respondenti olid jättnud sellele küsimusele vastamata. Kaks respondenti märkisid, et saavad abi oma tuttaval ja sugulastelt. Ühel korral mainiti Tartu arste ning MTÜ ``Naerata Ometi`` abi. Üks respondent saab abi Rootsi riigilt.

R5: Alati on vajadusel abi olnud sugulastest ja pereliikmetest. Samuti MTÜ Naerata Ometi, kes organiseerisid lapse heaks vannitoa ümberehitamise.

R9: Peale isa surma(laste isa) saame abi Rootsi riigilt, kuna isa oli Rootsi riigi kodanik.

Kuna vastanud respondentidest enamus vastas, et nad ei saa abi mitte kusagilt mujalt on väga oluline välja selgitada, millistest teenustest ja toetustest on puudus ning milline on pakutavate toetuste ja teenuste kvaliteet. Inimesed on pakutavatest hüvedest sõltuvad.

Sellest tulenevalt ka järgnevad küsimused. Järgmiseks uuritavaks teemaks oli, **milline on erivajadusega lapsevanemate rahulolu abivahendite taotlemisega ning selle vahendi kättesaamiseks kuluva ajaga**. Üheksa respondendi laps ei vaja mingisugust abivahendit. Rahulolu puhul jagunevad arvamused kaheks, üks respondent on väga abivahendite taotlemise ja saamise protsessiga väga rahul. Kaks respondenti pole aga asjade käiguga rahul.

R3: Jah, olen rahul

R5: Asjaajamine oleks võinud olla kiirem

R7: Ei ole, linnavalitsuse sots.osak. saatis maavalitsusse sealt tagasi linnavalitsusse aega kulus 6 kuud

Kõigil erivajadustega laste vanematel peaks olema meeldiv kogemus abivahendite taotlemisega. Selleks, et vanemad ei tunneks end diskrimineerituna ja tõrjutuna. Eelnevatest näidetest selgub siiski, et taotlemisprotsess on vanemates toonud esile väga erinevaid emotsioone.

Järgmiseks küsimuseks Pärnumaa erivajadusega laste vanematele oli, **kas nad on praegu pakutavate teenuste hulga ja kvaliteediga rahul** ning neil paluti oma vastust

ka põhjendada. Kaheksa respondenti ei ole teenuste hulga ja kvaliteediga rahul. Põhjuseid, miks ei olda rahul oli väga erinevaid. Viis respondenti on märkinud, et on täiesti või enamjaolt rahul neile pakutavaga. Üks respondent ei vastanud sellele küsimusele.

R1: *Olen rahul. Praegu on tagatud mu lastele logopeediline abi, mis on kõige tähtsam. Aga selleks olime 2. Aastat tasandusrühma järjekorras.*

R2: *Ei ole, kuna vajaminevaid teenuseid ei ole või ei saa vajalikus mahu. Arstide juurde saamiseks on järjekorrad liiga pikad. Laps vajab logopeedilist abi 2-3 korda nädalas, aga taastusravikeskusest pakuti iga 3 kuu tagant külastust logopeedi juurde.*

R7: *Osa teenuseid pole Pärnus nagu hingamis teraapia. Astma haigele lapsele, kes ei oska korralikult aparaadist või balloonist hingata. Üldiselt olen rahul.*

R9: *Ei ole rahul! Rehaplaane ei ole vaja üldse teha, sest selle täitmine on nii keeruline. Suvel käige basseinis, milleks, kui meri on akna all. Peale kooli eripedagoogile. See on peale kella 17.00. Laps läheb kooli 7.00 ja tuleb sealt 17.00 paiku. Millal minna??*

R13: *Ei ole rahul. Tean, et on kooliskäimiseks ettenähtud sõitutoetus, meie ei saa midagi. Enne koolialgust uurisin, mis võimalused on, vastuseks oli, et saab ju bussis tasuta sõita jne! Mina olen igastahes täiesti tüdinunud vallaga suhtlemisest. Üürisin linna elamispinna kooliperioodiks. Saan ise liikuda ja laps ka.*

R15: *Olen rahul kool on nii hea ja meeldib enamus vajalikke protseduure pakutakse seal*

Eelnevad näited on välja toodud selleks, et näidata kui erinev on inimeste rahulolu teenuste ja toetuste kvaliteediga. Kaheksa respondenti, kes polnud teenustega rahul kirjutasid väga detailselt, mis seda on põhjustanud. Kõik põhjused on arusaadavad ning neile on võimalik leida lahendusi.

Ankeedi viimaseks küsimuseks oli, **milliseid hetkel pakutavaid teenuseid ja toetusi võiks erivajadusega lapse vanema arvates muuta ja mil viisil.** Töö autorit huvitas, milliseid lahendusi ise vanemad leiavad aspektidele millega nad rahul ei ole. Kolm

respondenti pidasid vajalikuks muuta logopeedi teenust kättesaadavamaks. Neli respondenti jätsid küsimustele vastamata. Üks respondent vastas, et ei tea, mida võiks muuta. Tooksin välja enamuse respondentide vastustest, peale logopeedi teenuse kättesaadavuse, kuna kõik vastused olid sisuliselt erinevad.

R3: Et last õigesti juhendada kui lapse kõne on häiritud

R5: Ei oska öelda, minu lapse jaoks pakutav on hea ja igasse kohta pole ka mõtet haiget vedada, sest puudega laps ikkagi väsib väga kiiresti. Minu lapsele sobib ülihästi kõik see mis kompaktselt pakutakse Pärnu Toimetulekukoolis-SUPPER HEA KOOL!!!

R6: Eelkõige huvihariduse ja sportimisvõimaluste suurem kättesaadavus. Soodustused nt. Ujulate jm. Selliste kohtade külastamisel.

R9: Kui neid rehaplaane üldse vaja on siis olgu sellised, et lähtutakse individuaalselt lapse vajadusest millest ka natukenegi kasu oleks

R10: Laste toetused võiksid küll suuremad olla, sest neid ei ole keegi tõstnud. Tõstetakse ainult pensione aga laste peale ei mõtle keegi kuidas vanemad hakkama saavad.

R11: Kindlasti tuleks arendada välja päevakeskusi, et töötav lapsevanem ei peaks jääma koos oma täiskasvanud puudega lapsega koju. Pole ju mõtet arendada tööturgu nendele, kes ei ole võimelised tööl käima, vaid saaks tööle kõik need inimesed, kes on sunnitud omastehooldajatena kodus istuma.

R12: Huvitavad päevakeskus, päevahoid, ööhoid. Sellised teemad, mis võimaldaksid vanematel tööl edasi käia.

R13: REH plaani alusel saadavaid teenuseid(logopeed) võiks saada ka kooli juures... Hobuteraapia REH plaani (peaegu projektipõhine), Hooldajatoetus suuremaks kui 19.- Võibolla võiks rohkem mõelda midagi ka puuetega laste vanematele, väga suur läbipõlemis oht on kui ei saa oma normaalset elu elada. Linna ja maa koostöö võiks suurem olla. Teenuseid saab ju üldjuhul linnast.

R16: *Et oleks igapäevaselt võimalus saada mõnd teenust (kus laps oleks rahul) ja omavalitsus tasuks sellest suurema osa.*

R17: *Võiks olla Pärnus või Pärnu lähistel selline koht, kuhu saaks puudega inimese esmaspäeval viia ja reedel ära tuua. Ja et jõuaks selle eest tasuda, s.t. kuutasu oleks veidi väiksem kui sellele inimesele riigi poolt makstav pension.*

Nendele näidetele toetudes teeb töö autor järeldusi sellest, millised toetused ja teenused on Pärnumaa erivajadustega laste vanemate jaoks kas puudulikud või on nende kättesaadavus raske ning mida võiks muuta.

2.3.5. Spetsialistide hinnang hetkeolukorrale

Uurimuse käigus viis töö autor läbi ka viis intervjuud Pärnu Toimetulekukoolis töötavate eriala spetsialistidega. Esimeseks, palus töö autor hinnata **Pärnu Toimetulekukoolis õppivate õpilaste hetkelist olukorda seoses abivahendite olemasoluga ja teenuste saamisega**. Nelja respondendi arvamus oli ühine, abivahendeid ei ole koolis õppivatel lastel piisavalt ning nendest on puudus. Üks respondent vastas, et nende grupis on abivahendeid piisavalt. Üks respondent väitis, et rehabilitatsiooniplaaniga määratud teenustele osad õpilased ei jõua.

/I I/ Kõik abivahendid neil kindlasti olemas pole, /.../ Kõik teenused, mis on pakutud kooli poolt füsioteraapiat ja kõneravi seda saavad nad saja protsendiliselt.

/I II/ Meie päevahoiu grupis on noortel abivahenditega enamvähem kõik korras. Teenuste kohta kahjuks ei oska öelda. On üks noormees, kellel oleks hädasti vaja kindaid, mis sobiks tema kätega kuna käed on moondunud ning hakkavad pidevalt armidest veritsema. Teenustest selle noormehe puhul ka nii palju, et tema käte korrigeerimiseks oleks võimalik teha operatsioone kuid neid ei tehta, kuna vanemad kardavad seda, et siis saavad perele vähem toetusi. See on aga väga ebaaus lapse suhtes. Abivahenditega on hetkel selline olukord, et kõik mis on hädavajalik on olemas samuti on kõiki abivahendeid võimalik vajaduse korral saada. Tuleb vaid varuda kannatust ja aega.

/I III/ Abivahendeid pole lastel kindlasti piisavalt. Võin välja tuua näiteks ühe poisi, kellel on kuulumislangus ning tal puudu kuulmisaparaat, mis raskendab tema õpetamist. Õppetundides kuuleb ta tihti valesti ning saab seega lünkliku infot või ei kuulegi osa infost üldse.

/I IV/ Abivahendeid pole piisavalt. Tegelikult peaksid paljud lapsed saama rehabilitatsiooni plaani järgi taastusraviteenuseid! Neid põhjuseid, miks teenused on ette nähtud aga neid ei saada on terve rida, enamasti on need peresisesed. /.../ Kõik rehabilitatsiooni plaaniga määratud teenused on soovituslikud. Nende täitmist ei kontrolli keegi. Rehabilitatsiooni plaan ei rakendu.

/I V/ Tegelikult on meie kooli lastel abivahendite puudus. Abivahendite jaotus on väga erinev, kõik sõltub lapsevanemast.

Töö autor tõi selle küsimuse puhul välja näiteid igast tehtud intervjuust. Seda just sellepärast, et vastused on arusaadavalt ja selgelt põhjendatud ning toovad esile aspekti, et abivahendite olukord ja olemasolu on kesine. Samuti selgub vastustest põhjuseid, miks abi ei jõua abivajajani.

Teiseks uuris töö autor, **kui suur on spetsialistide arvates lapsevanema roll oma lapsele abivahendite ja teenuste hankimisel.** Kolm respondenti vastasid, et vanemate roll abivahendite ja teenuste saamiseks on väga suur. Üks respondent arvas, et vanematel on selles roll, kuid see pole suur. Üks respondent arvas, et riik peaks selleks rohkem ära tegema, et kõigil lastel oleks olemas vajalikud abivahendid ja võimalik käia neile määratud teenustel.

/II I/ Ma arvan, et neil on roll, kuid see pole väga suur. /.../ Samas on meie koolis küll lapsevanemaid, kes on oma lapse jaoks ise käinud ja lisa abivahendeid ning abivahendeid välja võidelnud. Need vanemad on aktiivsed, kes lihtsalt ei lepi EI vastusega. Lihtsalt leiavad viisi kuidas raha juurde saada, teevad ise selleks väga palju ära.

/II III/ Minu arvates peaks hoopis riik rohkem ära tegema, kui ta siiani teinud on. Vanemate tegemata jätmised jäävad teadmiste ja oskuste taha. Initsiatiivikas

lapsevanem suudab oma lapsele rohkem võimaldada. Teadmatus võib põhjustada majanduslikke probleeme, ei osata valida parimat teenusepakkujat või ei teata kust abi küsida ja kompenseeritakse asju ise, seda tuleks ennetada.

/II IV/ Ikka, toetused on riigi poolt aga abivahendite taotlemine on vanemate enese kättevõtmise asi. Nende taotlemine ja saamine oleneb ka elukohast ning kohaliku omavalitsuse pakutavatest võimalustest.

Respondentide vastustest selgub, et igal juhul on vanemal teenuste ja abivahendite saamisel mingi roll. Kui suur, see oleneb juba lapsevanema aktiivsusest ja kohaliku omavalitsuse võimalustest teenuseid pakkuda.

Kolmandaks palus töö autor intervjueeritaval hinnata, **mida saaksid erivajadustega laste vanemad ise teha, et nende olukord oleks kergem.** Kolm intervjueeritavat vastasid, et vanemad peaksid rohkem infot otsima ning õppima selekteerima teavet nii, et omastaksid sealt endale kasuliku osa. Üks vastanu ütles, et lapsevanemad võiksid liituda ühingutega ja üksteisele toetuda ning see teeks nende elu lihtsamaks. Üks vastanu aga, et vanemad peaksid tegema koostööd rehabilitatsiooni meeskonnaga ja haridusasutustega.

/III III/ Lapsevanemad võiks regulaarselt suhelda kooliga, eripedagoogiga, klassijuhatajaga, füsioterapeudiga seda just sellepärast, et kõigil spetsialistidel võib olla vanematele väga olulist infot.

Välja toodud näide tõestab, et informatsioon on kättesaadav, kuid kui vanem ise aktiivne ei ole ei jõua info kuidagi temani. Pideva ja aktiivse suhtluse ning koostöö korral suudaksid erinevad spetsialistid ja asutused tagada vanemale parema ülevaate tema lapse olukorrast.

Neljandaks hindasid respondendid **kui hästi on erivajadustega laste vanemad teadlikud infost, mis puudutab nende lapsi.** Töö autor palus intervjueeritaval valida nelja taseme vahel. Väga hea, mis tähendab, et lapsevanemad teavad kõike ja kasutavad infot ning on kõigega rahul. Hea ehk lapsevanemad teavad enamust infot aga ei oska seda hästi rakendada. Rahuldav, lapsevanemad teavad mingit osa infost ja rakendavad

sellele osale vastavalt oma teadmisi tegemistesse. Mitte rahuldav, vanemad ei tea üldse infot ning ei huvitu ka selle kasutamisest enda lapse huvides. Kolm intervjuueeritavat hindasid olukorda rahuldavaks. Üks respondent arvas, et olukord on hea. Üks vastanu aga, et tase on varieeruv teadlikks on väga hea kuni mitterahuldav.

/IV I/ Ma arvan et see on rahuldava ja hea vahel. /.../ Vanemate info oleneb suuresti arstidest ja rehabilitatsiooni meeskonnast, millist infot ja kui täpselt talle peale lapse olukorra hindamist antakse. Olenemata sellest kui hästi antakse infot peavad nad enamasti ikkagi ise nii palju juurde uurima. Samas kui lapsevanem pole selline aktiivne ja ettevõtlik siis ta ei teagi kust ma seda uurin või kust ma abi küsin. Võimalik, et osade erivajaduste koha pole internetis piisavat eesti keelset infot. /.../ Sellest tulenevalt on vanematel ka tekkinud infopuudus.

/IV V/ Rahuldav: paljud vanemad hindavad oma lapsi üle, neil on niinimetatud roosad prillid ees. Vanemad ei taha mõista, et nende laps on erivajadusega. Samuti ei sünni lapsed alati tavaperesse. Mõningatel vanematel intellektipuu, seega on nende teadmiste hankimine ja sellest aru saamine piiratud. Probleemiks on ka veel see, et rehabilitatsiooni plaane ei räägita piisavalt lahti, vanemad ei saa sisust täielikult aru.

Viiendaks uuris töö autor, **kui respondendid saaksid midagi seadusandluses ja igapäevaelus muuta, et erivajadustega laste elu muutuks paremaks, mis see oleks.** Selle küsimuse puhul olid kõigil vastanutel väga erinevad aspektid, mida nende arvates oleks oluline muuta.

/V I/ Juba algusest peale, kui perre sünnib erivajadusse laps, võiks perele jääda võimalus saada igavesti nõustamist erivajadustega lapse suhtes. Lapsega võiksid terve elu siis kokku puutuda kindlad spetsialistid kelle klient ta on ning kes oleksid tema erivajaduse ja käekäiguga kursis. Isikud oleks algusest peale kuni lapse suureks kasvamiseni perele toeks. Samuti sooviksin seda, et tõstetaks riigi poolt toetuste määra ning toetused ja abivahendite saamine sõltuks otseselt lapse eripärast mitte üldiselt vaid tema erivajadusest ja selle tasemest. /.../ Vaja oleks sisse arvestada kõiki aspekte, kuidas on hetkel erivajadusega lapse kodu, kas seal oleks vaja midagi kohandada ning muud taolist.

/V II/ Rehaabilitatsiooni plaani tegemisel võiks olla selle juures ka üksus, mis kontrollib selle täitmist ja suunab teenusele. Samuti võiks riigi poolt olla erivajadustega laste vanematele olemas psühholoogi teenus, kui esimest korda emaks saanud naine avastab, et ta laps on erivajadusega siis oleks tal kohe võimalik saada nõu ja selgitusi kuidas edasi minna. Üheks puuduseks on ka erivajadustega laste huvitegevus peale kooli. Kool teeb tööd selleks, et leida üles nende tugevamad küljed ja neid arendada ja parandada. Lastel võiks olla võimalik oma oskusi kuskil kasutada või realiseerida, seda just väljaspool kooli. Võiks tekkida erinevaid huviringe kuhu julgetaks võtta ka taolisi lapsi.

/V IV/ Väga oleks vaja rohkem leida ööhoiu võimalusi. Samuti oleks vaja rohkem sellisele sihtgrupile mõeldud lasteaedu, koole ning muid asutusi, mis vastaks igati nende laste vajadustele.

Ühiseks aspektiks, mida nimetasid 3 respondenti oli, et erivajadustega lastel oleks rohkem tarvis asutusi, kus nad saaksid peale kooli tegeleda mõne huvitegevusega.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Pärnumaa erivajadustega laste perede elus on seoses sotsiaaltoetuste, sotsiaalteenuste, abivahendite hankimisega ning info kättesaadavusega varieeruvaid probleeme. Sellest uurimusest tulevad kolme asutuse respondentide arvamuste põhjal välja kaks suuremat teemat, milles esineb puudusi.

Esimeseks teemaks on info kättesaadavus. Erivajadustega laste vanemad saavad oma lapse kohta infot väga killustatult: ametnikelt, asutustelt, spetsialistidelt, tugigruppidelt, tuttavatelt ja internetist. Selleks, et saadud informatsioonist kasu oleks peavad vanemad olema suutelised välja selekteerima otseselt nende last puudutava teabe ja seda ka rakendama. See on keeruline protsess. Uurimusele vastanud 17. respondendist 14 valisid info kättesaadavust puudutava küsimuse juures variandiks kas „rahuldav“, mis tähendab seda, et osa informatsiooni raskesti kättesaadav või arusaamatult sõnastatud või valiku „halb“ ehk informatsioon on raskesti kättesaadav ja seda on vähe.

Informeeritus on väga oluline nii lapse vanema kui ka lapse seisukohast. Lapsevanema rolli teenuste ja abivahendite hankimisel peavad väga oluliseks ka kolm intervjuueeritud Pärnu Toimetulekukooli spetsialisti. Seda just sellepärast, et erivajadusega laps ei saa endale ise taotleda abivahendeid ega käia teenustel. Lapse vajadusi peavad märkama eelkõige tema vanemad ning kui vanem on aktiivne ja märkab oma lapse vajadusi ning on suuteline informatsiooni koguma ja efektiivselt kasutama on kõik positiivne ning lapsel on võimalusi areneda ning paremini abivahendite abil hakkama saada. Kuid kõik lapsevanemad pole nii aktiivsed või on tüdinenud sellest, et informatsiooni ei ole ning pole ka kedagi, kes neile abi pakuks ja neid juhendaks. Spetsialistidelt abi paludes on nendega kohtumiseks järjekorrad pikad ning esineb ka muid takistusi. Spetsialistiga konsulteerides võib vanemal olla väga raske aru saada talle pakutavast informatsioonist, materjalid mida vanematele lugeda pakutakse võivad olla keeruliselt sõnastatud või täis spetsiifilisi sõnu, millest inimene, kes igapäevaselt ametlike dokumentidega kokku ei puutu aru ei saa. Sõnade tähenduse välja selgitamiseks aga ei jätku julgust kuna kardetakse end halvas valguses näidata, seega jääbki info arusaamatuks. Uurimusest selgus, et rehabilitatsiooniteenust pakutakse Pärnumaa erivajadustega lastele laialdaselt, kuid selle raames tehtav rehabilitatsiooniplaan, mis sisaldab erinevaid teenuseid jääb vanematele arusaamatuks. Rehabilitatsiooniplaan on pigem formaalsus ning ei rakendu. Isik, kes üksikasjalikult plaanis kirjutatud vanemale selgitaks arusaadavalt ja lihtsõnaliselt puudub. Samuti puudub ka inimene, kes rehabilitatsiooni plaani järgimist kontrolliks. Ometigi on see üks oluliseimaid dokumente, mis puudutab lapse arendamist.

Järgmine teema mida uuriti ning milles respondentide sõnul esineb puudusi oli Pärnumaa erivajadustega laste vanemate rahulolu sotsiaaltoetuste ja -teenustega. Kaheksa respondenti 17-st vastanust ei ole hetkel pakutavate teenuste hulga ja kvaliteediga rahul. Põhjuseid, miks ei olda rahul on erinevaid. Erivajadusega laste vanemad pole rahul pakutavate teenuste mahuga ja sellega, et osasid teenuseid ei pakuta või pakutakse vaid linnas mitte kohalikus omavalitsuses. Näiteks hingamisteraapiateenust Pärnus ei osutata ning samuti on vähe ööhoiu võimalusi. Lisaks sellele on probleeme olemasolevate teenustega, teenuse saamiseks on pikad järjekorrad ning juhul kui ka teenust võimaldatakse siis ei pruugi seda olla võimalik saada sellises

mahus nagu lapsele on rehabilitatsiooniplaaniga ette nähtud. Paaril korral mainisid erivajadusega laste vanemad, et riiklikud toetuste määrad võiksid kõrgemad olla. Lisaks toetustele ja teenustele pööras töö autor erilist tähelepanu ka sellele kuidas ollakse rahul abivahendite taotlemise ja saamise protsessiga. Lapsevanemad olid enamasti rahul kuid protsess oleks nende arvates võinud olla kiirem. Nende arvamust ei jaganud aga eriala spetsialistid, viiest intervjuueeritust neli väitis, et nende koolis pole lastel piisavalt abivahendeid. Uurimusest selgus, et kõige suurem puudus on vanematel sellistest asutustest kuhu saaks lapsi jätta ka ööseks kas siis mõneks päevaks või koguni nädalaks, et vanemad saaksid tööl käia ja ei peaks lapsega koju jääma. Puudu on ka huvihariduse võimalustest, oleks vaja luua rohkem ringe erivajadustega lastele nende huvide ja oskuste arendamiseks ka väljaspool kooli aega. Selliseid võimalusi on hetkel Pärnumaal aga üsna vähe ning olemasolevates asutustes ja ringides on kohtade arv on piiratud või tasud liiga suured. See aga põhjustab rahulolematust.

Ettepanekuid seoses nende kahe teemaga on palju. Esimese teema probleemide lahendamiseks tuleks luua ühine sotsiaaltöölane informeerimise süsteem kõikides omavalitsustes, samuti aktiveerida suhtlust linna ja maakonna vahel. Erivajadustega lastevanemate silmis kuulub nende informeerimine perearsti ning sotsiaaltöötaja töökohustuste hulka. Oleks hea, kui igal perel oleks oma isiklik sotsiaaltöötaja või nõustaja, kes tegeleks selle pere lapse või lastega sünnist peale ning oleks pidevalt kursis, kuidas on nende käekäik ning viiks lapsevanemaid kurssi muudatustega seadusandluses ja ka muudes aspektides, mis oleksid nende lapse jaoks olulised. Samuti võiks infomaterjali erivajadusega laste võimaluste kohta Pärnumaal olla lisaks internetile suures mahus ka paberkandjal. Kõigil vanematel pole võimalik internetti kasutada või vanema generatsiooni lapsevanemate puhul jääb informatsiooni saamine arvuti kasutamise oskuse taha. Rohkem oleks tarvis infosedeleid. Lisaks sellele, võiks vanematel olla võimalus saada pidevat nõustamist läbi interneti. Erivajadustega laste vanematele võiks olla loodud lehekülg, kus nad saaksid tekkinud probleemi korral foorumist nõu küsida ning neile vastaksid 24h jooksul eriala spetsialistid. Hetkel on selliseks leheküljeks näiteks www.kliinik.ee ja seal saavad inimesed läbi interneti keskkonna küsida nõu haiguste ja ravimite kohta. Arstid vastavad ja annavad nõu, see

lehekülg leiab pidevat kasutust ning toimib. Usun, et erivajadusega lapsevanematele annaks see lehekülg palju informatsiooni ja tuge.

Töö autor uuris kui paljud erivajadustega lapse vanemad oleksid huvitatud tasuta kursusest, mis sisaldaks kogu informatsiooni erivajadusega seotud võimaluste kohta (teenused, toetused, kohad kust abi küsida ja muud taolis. Üle poolte respondentidest olid sellest väga huvitanud. Pärnumaa võiks taolise koolituse koostada kõigile selle sihtgrupi lapsevanematele ning seda neile ka tasuta võimaldada. See oleks üks kindel meetod, mis aitaks Pärnumaa erivajadustega laste vanemaid viia teabega rohkem kurssi ning läbi selle muuta nende olukorda paremaks ning tõsta nende rahulolu.

Teise teema, ehk teenuste ja toetuste olukorra parandamiseks on töö autoril üks ettepanek. See ettepanek puudutab uute asutuste ehitamist ja paigutust. Selle ettepaneku realiseerimisega võiksid tegeleda Pärnu linnavalitsus koostöös Pärnu maavalitsusega. Pärnumaal oleks vaja rohkem sotsiaalteenuseid pakkuvaid asutusi ning ka rohkem spetsialiste, kes inimestega tegeleksid. Hetkel käivad enamus kliente teenust saamas linnas, transport on kulukas ja samuti kulub teenusele minemiseks ja sellelt tulemiseks palju aega. Selleks, et olukord paraneks oleks vaja ehitada maakonna suurematesse keskustesse erinevaid sotsiaalteenuseid pakkuvaid asutusi. Maakonna klientidel oleks palju kergem pääseda teenusele, kui asutused oleks neile lähemal. Uutesse asutustesse oleks võimalik tuua sisse ka uusi teenuseid, mis on hetkel puudulikud. Üheks selliseks võiks olla näiteks hobuteraapia, mis on Pärnumaal hetkel vaid projektipõhine. Selleks, et selgitada, millistesse keskustesse neid asutusi ehitada võiks tuleks teha küsitlus ning uurida selle küsitluse raames ka millistest teenustest on puudus. Uued asutused peaksid olema ehitatud nii, et nad vastaksid inimeste vajadustele. Kindlasti võiks olla ka hooneid, kus saaks pakkuda ööhoiu teenust ning kus oleks ruumi huviringide ja päevakeskuste tarbeks. Selline tegevus vähendaks sotsiaalteenuste järjekordi linnas või kaotaks need täielikult, selline asutuste paigutus vastaks paremini ka inimeste tegelikel vajadustele kuna kliendid ei peaks oma kodust nii kaugele minema vaid asutused tuleksid neile lähemale, lisaks sellele oleks kohalikul omavalitsusel palju kergem toetada teenuse eest tasumist, kui teenusele viimiseks ei oleks vaja tasuda suuri

transpordi kulusid maakonnast linna sõitmiseks, samuti pakuksid uued asutused uusi töökohti spetsialistidele ning teenuste variatsioon oleks suurem.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõik püstitatud uurimisküsimused said antud töö raames vastused. Töö eesmärgina seatud ülevaade Pärnumaa erivajadustega laste perede rahulolust neile pakutavate sotsiaaltoetuste ja teenustega sai esitatud ning milliseid aspekte ning mil viisil võiks muuta uuriti ning sõnastati samuti.

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal „Pärnumaa erivajadustega laste peredele pakutavad sotsiaaltoetused ja –teenused ning sihtgrupi rahulolu nendega“. Antud teemat uuriti kuna erivajadusega laste ja perede heaolu on oluline nii sihtgrupile endale, kui ka ühiskonnale üldiselt.

Töö eesmärgiks oli selgitada välja, milline on Pärnumaa erivajadusega laste perede rahulolu pakutavate teenuste ja toetustega. Sooviti välja selgitada, milliste teenuste ja toetustega ei olda rahul ning mil moel saaks neid toetusi või teenuseid muuta, et sihtgrupi rahulolu paraneks.

Lõputöö koosnes empiirilisest ja teoreetilisest osast. Teoreetilises osas anti ülevaade erivajaduse mõistest ning sagedamini esinevatest tüüpidest. Kirjeldati erivajadusega lapsi puudutavat seadusandlust ning seda kuidas sihtgruppi ühiskonda kaasatakse. Lisaks sellele kirjeldati ka erivajadusega lapsi puudutavat sotsiaalhoolekannet, lähemalt keskenduti Pärnumaa erivajadustega laste sotsiaaltoetustele ja -teenustele. Empiirilises osas kirjeldatati kolmes Pärnu linna asutuses Pärnumaa erivajadusega laste vanemate seas läbi viidud küsitluse tulemusi ning ühes asutuses töötavate spetsialistide intervjuude tulemusi.

Uurimusele baseerudes võib uurimistulemustest välja tuua:

- Pärnumaa erivajadustega pered pole hetkel rahul pakutavate toetuste ja teenustega. Toetused on liiga väikesed ning teenuseid pole piisavas mahus. Kõiki soovitud teenuseid pole Pärnumaal võimalik pakkuda.

- Pärnumaa erivajadustega laste vanemad soovivad, et nad oleksid paremini informeeritud ning et Pärnumaal oleks rohkem huvitegevuse ning õõhoiu võimalusi erivajadustega lastele.
- Spetsialistid hindavad nende asutuse õpilaste olukorda seoses abivahenditega kesiseks. Abivahendeid pole piisavalt ning osadel õpilastel, kes neid vajaksid on need koguni puudu. Abivahendite taotlemisel on vanematel väga suur roll, aktiivse vanemaga lapsel on olemas kõik abivahendid selleks, et laps saaks võimalikult hästi areneda, mitte aktiivse vanema lapsel aga on olemas vaid hädavajalikud vahendid.
- Erivajadustega laste vanemad oleksid huvitatud paremast informeeritusest ning soovivad oma olukorda parandada. Kui vanematele võimaldataks tasuta kursus, mis viiks neid kurssi oma lapse erivajadusega ning pakutavate toetuste ja teenustega oleksid üle poole vanematest sellest väga huvitatud.

Antud töö autor leiab, et Pärnumaa erivajadustega laste perede hetkeline olukord vajab parandamist. Selleks, et leida lahendusi, mil viisil seda teha tuleb erivajadustega laste vanemaid otsuste tegemisse rohkem kaasata ning panna neid tundma, et nad on osa protsessist. Vanemad ning ametnikud peaksid tegema tihedamat koostööd, ainult sel viisil on võimalik saavutada hea ning klientide vajadustele vastav sotsiaalhüvede süsteem Pärnumaal.

VIIDATUD ALLIKAD

Ajakiri Puutepunktid. Puutepunkt.
[<http://www.vedur.ee/puutepunkt/?op=body&id=90>]07.05.2014.

Audru sotsiaaltoetuste määramise ja maksmise kord 2014. Audru vallavolikogu määrus.
[https://www.audru.ee/et/c/document_library/get_file?uuid=6411b762-8b65-43d3-a819-2c44f500df75&groupId=126092] 28.04.2014.

A review of the situation of people with disabilities in Estonia. 2009. Pärnu: Tartu
Ülikool Pärnu Kolledž
[http://www.travors.eu/download_material/subhABOUT%20TRAVORS/ENGLISH%20site/backgroundreport_estonia.pdf] 09.05.2014.

Berry, J.W et al (1997). Introduction to methodology, Handbook of Cross Cultural Psychology Vol 2, 2nd ed., Triandis, H.C and Berry, J.W. (eds.), Allyn and Bacon: Boston, lk 1-28. 19.05.2014.

Care Work with People with Disabilities. 2008.Tallinn: Tallinna Tervishoiu Kõrgkool.[
http://www.ttk.ee/public/EST_Disabilities_08.pdf] 13.05.2014.

Country report on Estonia for the study on member states' policies for children with disabilities. 2013.Brüssel: Euroopa Parlamendi kodanikuvabaduste, justiitsja siseasjade komisjon[[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474419/IPO_L-LIBE_ET\(2013\)474419_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474419/IPO_L-LIBE_ET(2013)474419_EN.pdf)] 20.03.2014.

Disabled people's organisations. Academic Network of European Disability experts.
[<http://www.disability-europe.net/content/organisations-disabled-people-24>]
09.05.2014.

Eesti Vabariigi Põhiseadus 1992.- Riigi Teataja II osa, 1992.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/633949>] 15.04.2014.

Erivajadus ja sellega seotud mõisted. Erikehakultuur. Tallinna ülikooli kodulehekülg.
[http://www.tlu.ee/opmat/ts/TST6004/1_erivajadus_ja_sellega__seotud_misted.html]
20.05.2014.

Erivajadusega laps. Erivajadusega inimene. Riigiportaal.
[https://www.eesti.ee/est/teemad/perekond/erivajadustega_inimene/erivajadustega_laps]
15.04.2014.

Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsioonikeskus. Pärnu hoolekandeesutused. Pärnu linna kodulehekülg. [<http://www.parnu.ee/index.php?id=372>] 17.05.2014.

Falkenberg, S., Oviir, S. 2013. Puude taga on inimene.-Tartu Postimees, 06.06.2013.[<http://tartu.postimees.ee/1260740/siiri-oviir-ja-signe-falkenberg-puude-taga-on-inimene>] 07.05.2014.

Juhtumikorralduse käsiraamat. 2006. Tallinn: Sotsiaalministeerium, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž.
[http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/Sotsiaalhoolekann e/Juhtumikorralduse_k%C3%A4siraamat.pdf] 10.04.2014.

Kampaania juhib tähelepanu erivajadustega inimeste tööhõivele. Sotsiaalsete ettevõtete võrgustik. [<http://sev.ee/2013/01/kampaania-juhib-tahelepanu-erivajadustega-inimeste-toohoivele/>] 07.05.2014.

Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine koda-
nikeühendustele. 2009. Tallinn: Siseministeerium.
[https://www.siseministeerium.ee/public/SIMDEL_raport.pdf] 10.04.2014.

Kõiv, A., Püss, A., Tammemäe, T., Veisson, M. 2008. Lapsevanematele erivajadustega lastest. Tartu: Atlex.

Lapsehoiu teenuse vahendite jaotus. Pärnu maavalitsus. Maavanema korraldus nr. 367, 17. Juuni 2013. [<http://delta.andmevara.ee/parnu/dokument/115958>] 20.05.2014.

Lapsehoiuteenuseks määratud vahendite jaotamine. Pärnu maavalitsus. Maavanema korraldus nr 434, 4. juuli 2012. [<http://delta.andmevara.ee/parnu/dokument/104214>] 20.05.2014.

Medar, M. 2002. Sotsiaalteenused-kellele, miks ja kuidas? Pärnu: Kaks & Pool

Pilt, M. 2010. Sissejuhatavalt kvalitatiivsest uurimistööst ja internetist (õppematerjal). [<http://core.kmi.open.ac.uk/download/pdf/14483208.pdf>] 19.05.2014.

Programm. Puude taga on inimene. [<http://puudetagaoninimene.ee/programm/>] 07.05.2014.

Projektist. Erinevus rikastab. [<http://www.erinevusrikastab.ee/et/projektist>] 07.05.2014.

Puudega inimesed. Sinule. Sotsiaalministeeriumi kodulehekül. [<http://www.sm.ee/sinule/puudega-inimesele.html>] 19.05.2014.

Puudega inimeste toetused. Puudega inimesele. Sotsiaalministeeriumi kodulehekül. [<http://www.sm.ee/sinule/puudega-inimesele/puuetega-inimeste-toetused.html>] 15.03.2014.

Puudega inimestele töötamise võimaluste loomine ministeeriumides. 2013. Tallinn: Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei. [Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring. 2009. Tallinn: Sotsiaalministeerium. [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/PLU2009_loppraport.pdf] 19.05.2014

Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring. 2009. Tallinn: Sotsiaalministeerium. [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/PLU2009_loppraport.pdf] 10.04.2014.

Pärnu linna eelarvest makstavad sotsiaaltoetused. Toetused ja soodustused. Pärnu linna kodulehekül. [<http://parnu.eu/index.php?id=2021>] 15.04.2014.

Pärnu linna sotsiaaltoetuste korra määrus 2013. – Riigi Teataja II peatükk, 2013.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/402102013008?leiaKehtiv>] 20.04.2014.

Rehabilitatsioon. Riigi rahastatavad teenused. Sotsiaalhoolekanne. Sotsiaalministeerium.
[<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/riigi-rahastatavad-teenused/rehabilitatsioon.html>] 07.05.2014.

Rehabilitatsiooni teenus. Puuetega Inimestele. Sotsiaalkindlustusamet.
[<http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/rehabilitatsiooniteenus-5/>] 07.05.2014.

Riigi rahastatavad teenused. Sotsiaalhoolekanne. Sotsiaalministeerium.
[<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/riigi-rahastatavad-teenused.html>]
07.05.2014.

Sotsiaalhoolekande seadus 1995. – Riigi Teataja II osa, 1995.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/130122011047>] 20.04.2014.

Sotsiaalhoolekande seadus 1995. – Riigi Teataja I peatükk, 1995.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/12851852>] 07.05.2014.

Teenused. Vaimupuudega noorte päevakeskus Helin. Pärnu Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsioonikeskuse kodulehekülg.
[<http://parnurehkeskus.weebly.com/paumlevakeskus-helin.html>] 17.05.2014.

Teenused. Vaimupuudega noorte päevakeskus Helin. Pärnu Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsioonikeskuse kodulehekülg.
[<http://parnurehkeskus.weebly.com/paumlevakeskus-helin.html>] 17.05.2014.

Toetavad sotsiaalteenused puuetega isikutele. Pärnu puuetega inimestele. Pärnu linna kodulehekülg. [<http://www.parnu.eu/index.php?id=2508>] 17.05.2014.

Vändra alevi eelarvest makstavate sotsiaaltoetuste maksmise kord 2010.- Riigi Teataja I peatükk, 2010. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/419032014014>] 28.04.2014.

ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioon 2014. Tallinn: Tartu Ülikool Pärnu Kolledž. [<http://www.tlu.ee/UserFiles/Sotsiaalt%C3%B6%C3%B6%20Instituut/%C3%9>

5ppematerjalid/Anne%20R%C3%A4hn/%C3%9CRO%20Puuetega%20inimeste%20%C3%B5iguste%20konventsioon.odp] 07.05.2014.

Ylinen, A.1977. Normaali motorinen kehitys. CP:n varhaisdiagnoosi. Lasten neurologia. Helsinki.

1.

Lisa 1. Ankeedi küsimused

Sektsioon A. Vastaja profiil.

Tehke märke vastavasse ruutu (✓).

a. Sugu	b. Elukoht
☐ M	☐ Pärnu linn
☐ N	☐ Pärnu maakond

Sektsioon B.

Tehke märke vastavasse ruutu (✓).

1. Mitu last on teie peres?

- ☐ 1
☐ 2 – 4
☐ 5 – 8

2. Mitmel neist on erivajadus?

- ☐ 1
☐ 2
☐ 3 või enamal.

3. Millised on nende erivajadused?

.....

4. Millised on Teie pere sissetulekuallikad?

- ☐ Vanemate/ vanema igakuine palk.
☐ Juhutööd
☐ Sotsiaaltoetused

5. Milliseid toetusi ja teenuseid teie lapsele/lastele pakutakse?

.....

6. Kuidas olete praegu rahul oma toimetulekuga igapäevaelus?

- ☐ Olen väga rahul
- ☐ Võiks parem olla
- ☐ Ei ole rahul

7. Kuidas on kohalik omavalitsus teie perekonda toetanud ja abistanud?

.....

8. Kui teie lapsel on mingeid abivahendeid siis kas olete rahul sellega kui kiiresti abivahend peale taotlemist teie lapseni jõudis?

- ☐ Jah, olen
- ☐ Asjaajamine oleks võinud olla kiirem
- ☐ Ei ole

9. Kuidas hindate informatsiooni kättesaadavust seoses teenuste, toetuste ja abivahendite taotlemisega?

- ☐ Väga hea, informatsioon on kiiresti kättesaadav ning arusaadavalt sõnastatud
- ☐ Rahuldav, osa informatsiooni raskesti kättesaadav või arusaamatult sõnastatud
- ☐ Halb, informatsioon on raskesti kättesaadav ja seda on vähe

10. Kui saite teada, et teie lapsel on erivajadus, siis kust saite informatsiooni erivajadust puudutavatest teenustest ja toetustest?

.....

11. Kes teid toetustega kurssi viis ning kas protsess oli meeldiv ning kaasav?

.....

12. Kui teil oleks võimalus osaleda oma lapse erivajaduse teemadel pakutaval tasuta kursusel, mis sisaldaks endas kogu informatsiooni erivajadusega seotud võimaluste kohta (teenused, toetused, kohad kust abi küsida jne.) oleksite sellest huvitatud?

☐ Jah, oleksin väga huvitatud

☐ Võib – olla, et osaleksin

☐ Ei, ma poleks sellest huvitatud

13. Milliseid hetkel pakutavaid teenuseid ja toetusi võiks Teie arvates muuta ja mil viisil?

.....

Lisa 2. Intervjuu küsimused

1. Kuidas Te hindate õpilaste olukorda, kes õpivad teie koolis ja puutuvad teiega igapäevaselt kokku, kas neil on teie arvates olemas kõik vajalikud abivahendid ning nad saavad piisavalt teenuseid?
2. Kas Teie arvates on vanematel teenuste ja abivahendite saamisel suur roll?
3. Mida saaksid Teie arvates lapsevanemad ise ära teha selleks, et nende olukord oleks kergem?
4. Andke palun oma hinnang sellele, kui hästi on erivajadustega laste vanemad teadlikud infost, mis puudutab nende lapsi? **Väga hea** - teavad kõike ja kasutavad infot ning on kõigega rahul. **Hea** - teavad enamust infot aga ei oska seda hästi rakendada. **Rahuldav** - teavad mingit osa infot ja rakendavad sellele osale vastavalt oma teadmisi tegemistesse. **Mitte rahuldav** - ei tea üldse infot ning ei huvitu ka selle kasutamisest enda lapse huvides.
5. Kui Te saaksite midagi seadusandluses muuta, et erivajadustega laste elu muutuks paremaks, mis see oleks?

SUMMARY

A SURVEY OF CONTENTMENT ABOUT SOCIAL BENEFITS AND SERVICES AVAILABLE TO THE FAMILIES WITH CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS AND THE SATISFACTION OF THE TARGET GROUP LIVING IN PÄRNU CITY AND COUNTY, BASED ON THREE INSTITUTIONS.

Kadi Kaar

The topic of the present thesis is “Contentment about social benefits and services available to the families with children with special need and the satisfaction of the target group living in Pärnu city and county, based on three institutions.” This topic was important to study because the well-being of children with special needs and their family members is not only important for their families but also to society.

The aim of this thesis was to give an overview about contentment with social benefits and services available to the families with special needs living in Pärnu city and county. The main point of this thesis was to find out what kind of social benefits and services the target group is discontented with and in what way would it be possible to make people more contented.

The thesis consists of theoretical and empirical parts. The theoretical part of thesis gave an overview about the meaning of special needs and presents the most frequently occurring types of special needs, an overview of the legislation concerning children with special needs and a description how the children are included in the society. In addition to this there was a description in the theoretical part about the social welfare concerning children with special needs, it specially focuses on the children living in Pärnu city and county. In the empirical part there was a description and an overview

about the survey which was carried out in three institutions in Pärnu city among the parents of the children with special needs and among five professionals working in Pärnu Toimetuleku Kool.

Based on the results of the study the author can bring out:

- The parents of children with special needs living in Pärnu city and county are currently not satisfied with the benefits and services that are offered to them. Social benefits are too small and the services do not have enough volume. Also there are some services that are not provided in Pärnu city and county.
- The parents with children with special needs in Pärnu want to be well informed and also there is a need in Pärnu for more night care institutions and also for hobby activities for children with special need.
- Professionals who evaluated the students situation in their school considered the situation to be poor, regarding the tools for helping children with special needs. There are not enough tools and for some students who really would need some kind of technical help there are none. In applying a help tool everything largely depends on the parents of the child. If their parents are active they will have all the help tools they need to develop and evolve. But if their parents are non-active they will only have to manage with indispensable tools.
- The parents of children with special needs would be interested in better information and they want to improve their situation. If there would be a free course available for the parents that they could attend to get more information about special needs and where a professional would explain to them what kind of services and social benefits their children are entitled to get. More than half of the respondents would be interested.

The author of this study is sure that the current situation regarding families with children with special needs in Pärnu should be improved. In order to find solutions in this matter the parents of children with special need should be more involved in discussions regarding special needs. They should feel that they are a part of a process.

Parents and officials should cooperate more. This is the only way to achieve a system for social services and benefits that would satisfy the needs of children with special needs living Pärnu city and county.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadi Kaar (sünnikuupäev: 31. juuli 1992),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

"Pärnumaa erivajadustega laste peredele pakutavad sotsiaaltoetused ja –teenused ning sihtgrupi rahulolu nendega", mille juhendaja on Anu Aunapuu

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **21.05.2014**